

Наше Слово

PIK LXIV № 2 (3205) WARSZAWA, 13 SICHNIA 2019 ROKU
ЦІНА – зл. 3,50 zł (VAT = 5%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAIŃSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернетівська газета www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Анджей Шептицький:

«Українська міграція зіграє вирішальну роль у польсько-українських відносинах»

Анджей Шептицький.
Фото: Влодзімеж Гарматюк
Джерело: Kurier Galicyjski

Анджей Шептицький – політолог, ад'юнкт при Інституті міжнародних відносин Варшавського університету, колишній член ради Польсько-українського форуму (до 2017 року), постійний співробітник часопису «Nowa Europa Wschodnia». Його спеціальність – французька політика. Анджей Шептицький навчався у Сорбонні, добре знає французьку. Також цікавиться українсько-польськими відносинами. Серед виданих книг Анджея Шептицького «Церква, нація, держава. Діяльність та спадщини Митрополита Андрея Шептицького (1865 – 1944)» (2011), «Між сусідством та інтеграцією. Припущення, функціонування та перспективи Східного партнерства Європейського Союзу» (2011), «Україна щодо Росії. Дослідження залежності» (2013), та найновіша – «Аристократ духу» (2018) (рецензія Н. Кравчук – в № 50, 16.12. 2018).

Пан Шептицький є нащадком у четвертому поколінні брата отця Климентія та митрополита Андрея Шептицького, предстоятеля Української греко-католицької церкви. Його мати – Марія Шептицька – ядерний фізик, яка багато років працює в польському Національному центрі ядерних досліджень Варшавського університету. Дружина – Анна Шептицька з дому Вербових. Мають троє дітей.

тевішою у довгостроковій перспективі. Незважаючи на величезну прив'язаність (кажу це з певною іронією) поляків до історії, думаю, що кінець кінцем саме міграція стане фактором, який відіграватиме найважливішу роль у польсько-українських відносинах. Питання полягає у тому, як ми дамо собі раду з цією проблемою.

Добре, обговоримо кожен з тих пунктів, які ви назвали. Почнімо з історичної політики. До того, як до влади прийшов ПіС, історичні питання не були на першому місці у стосунках з Україною. Чи не навмисне чинна влада почала піднімати ці теми? Власне тому, що ПіС бажає здобути підтримку тієї групи виборців, для яких історична справедливість є пріоритетним питанням?

Звісно, для ПіСу історична політика (не тільки у стосунках з Україною) є важливішою, ніж для «Громадянської платформи». Але джерело цих історичних суперечок не можна шукати виключно — хочу це підкреслити — у приході ПіСу до влади. Нагадаю, що так звані «історичні» закони (декомунізаційний пакет законів — *прим. авт.*) були прийняті в Україні ще тоді, коли президентом був Броніслав Коморовський. Ще й того дня, коли він відвідував Україну. І це вже був досить серйозний спірний момент.

Якщо визначати якийсь поворотний момент, то думаю, що в Україні ним був Євромайдан, а в Польщі — приход до влади ПіСу. І поєднання цих двох подій в значній мірі загострило українсько-польські історичні суперечки. Але потрібно пам'ятати, що вже раніше, зокрема у сімдесяту річницю Волинського злочину, атмосфера в цих взаємних відносинах була досить важка. Потім ми про це забули, бо через три місяці почався Євромайдан. Але вже у 2013-му польсько-українські стосунки були досить прохолодними.

Політолог Анджей Шептицький, викладач в Інституті міжнародних відносин Варшавського університету, у інтерв'ю для «Нашого слова» розповідає про чотири причини ускладнення українсько-польських відносин, серед яких історична політика, хвиля української міграції до Польщі, пов'язаність партії Право і справедливість (ПіС) з польською радикальною правницею, про українську історичну політику, та, зокрема, ставлення Польщі до України на міжнародній арені.

Як ви вважаєте, чи є сьогодні у правлячій партії ПіС якась конкретна позиція щодо України? Визначений вектор у міжнародній політиці?

Я думаю, що політика польського уряду стосовно України на даний момент досить безладна. Ідеться насамперед про дуже різнопланові заяви про ставлення до України. З одного боку, представники найвищої влади Польщі заявляли, що Україна «не увійде з Бандерою до Європи», а з іншого — кажуть, що Україна є союзником Польщі. Інша проблема з цією «безладністю» — це відсутність єдиного осередку у польській владі, який би дбав про відносини з Україною на політичному рівні.

Звісно, те, що у нас такий, а не інший політичний устрій — це не безпосередня вина польської влади. Натомість протягом останньої чверті століття в Польщі на практиці було відомо, хто займається польсько-українськими відносинами. І це був, як правило, президентський осередок. Безперечно, в Україні пам'ятають імена перш за все Александра Квасневського, і в якійсь мірі Леха Качинського чи Броніслава

Коморовського; натомість менше, певно, знають прізвища всіх міністрів закордонних справ, хоча деякі з них теж були дуже прив'язані до України — наприклад, Даніель Ротфельд.

На даний момент такого осередка, на який би можна було вказати, кажучи: «вони намагаються за цим наглядати, слідкують, розуміють», — немає.

Друга проблема — це питання певного загального погіршення польсько-українських відносин. Найбільш оче-

видна причина тут — це, безперечно, історичні проблеми. Водночас у мене складається враження, що ця історія — не єдина проблема.

Без сумніву, Польщі та Україні бракує зараз певної позитивної привабливої ідеї: чим зайнятися у цих двосторонніх відносинах. Це досить важлива річ — і для політиків, і для журналістів, публіцистів. Ми поступово втрачаємо здатність викликати позитивні емоції у відносинах між Польщею та Україною. Це пов'язано з тим, що багато речей

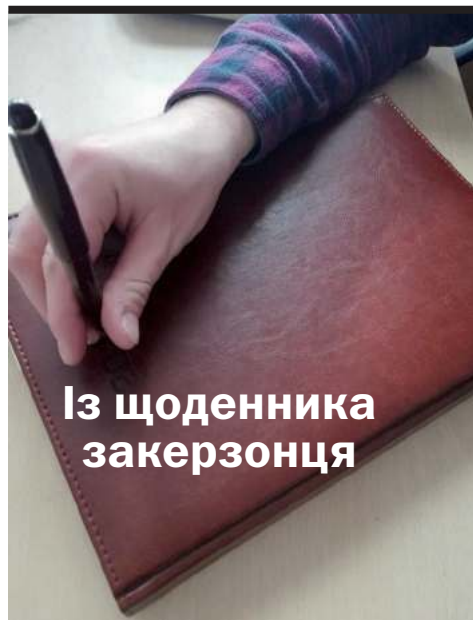
у стосунках між Україною та Європою, які треба було зробити, — вже зроблено: угода про асоціацію, скасування візового режиму. На даний момент немає нових ідей. Тож роль Польщі як прибічника України зараз стала обмеженою, тим більше, що позиція самої Польщі в Європейському Союзі слабшає. Ще десять років тому для президента Качинського такі країни, як Україна, Молдова, Грузія були головними партнерами в регіоні. Натомість зараз Польща трохи віддаляється від Брюсселя.

Українці особливо скаржаться на те, що Польща в європейських інституціях не говорить про конфлікт України з Росією. На початку поляки дуже переймалися Євромайданом, анексією Криму, це було щось, чим жила вся країна. Але цей інтерес почав зникати.

І, врешті-решт, є третій аспект. Він відіграє важливу роль — це, звісно, проблема української міграції до Польщі. Ця тема поступово ставатиме найсут-

” **Польщі та Україні бракує зараз певної позитивної привабливої ідеї: чим зайнятися у цих двосторонніх відносинах.**

ПОГЛЯДИ

Із щоденника закерзонця

Довелося мені працювати у фірмі, що знаходиться в одному із торговельних центрів Варшави. На початку 2018 року робітників-мігрантів з України не прибуло особливо багато. Якийсь час серед нас були чеченці, але невдовзі і вони десь «повіялись», кажуть, поїхали далі до західних країн ЄС.

Минулого літа в житті цієї фірми почалась нова епоха: з'явилися нові працівники з України. Причому не один, а відразу близько десяти.

Одного дня я зустрів їх у роздягальні: сидять в купочці у куточку, щось гомонять між собою. Чую окремі слова розмови. «Ага, земляки», — думаю я.

Поляки, у свою чергу, сідають у протилежному кутку приміщення, розмовляють, вдають, що не бачать «новачків».

А мені що робити у такій обстановці? Можна кинутися обнімати новоприбулих, вигукнути: «Вітаю, мої рідні!». Але це невдала думка, українці подумают, що я якийсь псих, можливо, провокатор. Поляки, у свою чергу, можуть не зрозуміти мою поведінку.

Ця ситуація нагадала мені розповідь моєї мами: якось на вулиці вона почув-

ла розмову будівельників, які ходили по риштуванню. Кілька хвилин вона стояла мов укопана і слухала звучання рідної мови, хоч лексика будівельників була зовсім не «солов'їна».

Я подумав, що мені треба зробити, як колись моя мама: проголосити «нейтралітет» і мовчки чекати на те, що буде згодом.

Сідаю осторонь від усіх, вдаю, що сплю. На добраніч, мої наддніпрянці!

День перший. За наказом шефа «новачкам» насамперед треба пояснити особливості нової роботи, показати усі входи і виходи у будинку нашої фірми.

День четвертий. Бачу, що новоприбулі прийняли своєрідну тактику «самозахисту»: у критичні моменти вдають, що не розуміють, чого шеф від них хоче.

— Як тільки треба щось швидко зробити або піти кудись поза чергою — чую від них лише «не панімаю», — нервується шеф.

— Нема чого нарікати на тих українців, гірше було б мати справу з китайцями, з їхньої мови точно нічого не второпаєш. А тим, коли скажеш ку...а, тоді — ого, кожен зрозуміє, — говорю я.

День одинадцятий. У коридорі біля туалетів зустрічаю прибиральницю. На перший погляд — українка, чорнява, заплетена коса.

— Добрий день! — вітаюся я.

— День добрий, — зі східняцьким акцентом відповідає вона.

— Чого ви так налякалися, мовби чорта побачили? — жартую.

— А ви так чудно говорите. Ви поляк чи українець? — питає вона.

От підловила! Ставити такі питання мені, старому закерзонцеві? Це жаклива образа!

День сімнадцятий. Колеги-поляки встановлюють перший контакт із новоприбулими. Ті розповідають, звідки приїхали до Польщі: Кременчук, Кіровоград (нині це місто Кропивницький), Каховка, Черкаси. Помітно, що у західноукраїнських регіонах надійна робоча сила закінчується.

День двадцятий. Я вирішив, що врешті треба почати діяти задля закерзонсько-наддніпрянського зближення. Підходжу до одного молодика. На дверях його шафки написано «Ivan». Він, певно, наш, — думаю собі. Виймаю із теки часопис «Над Бугом і Нарвою» і пропоную молодикові. Кажу, що маю тут файний часопис, що можна чогось довідатися, бо написано «по-нашому», а заодно і підучити мову, бо частина статей опублікована польською.

День двадцять перший. Іван, криво посміхаючись, говорить, що йому не потрібен український часопис, бо він — білорус із Гродна.

Перша невдача, думаю собі.

День двадцять п'ятий. Після такого випадку треба змінити тактику. У нашому спілкуванні потрібна не революція, а еволюція. Тому, розмовляючи із новачками, «ненароком» вставляю українські слова або ж заявляю, що Київ мені подобається більше, ніж Варшава.

День двадцять восьмий. Помітно, що наддніпрянці змінюють ставлення до мене. Починають першими вітатися, допомагають виконувати роботу.

День тридцятий. Поляки починають також по-іншому ставитися до нових колег. Пішли розмови про сімейне життя.

Однак є і негатив. До мене підходить молодик і заявляє, що в офіціанта українського рестораника «клята» червоно-чорна вишиванка, а в коридорах були антиукраїнські написи. Я беру олівець та замальовую їх. Нехай вже буде просто чорна стіна.

День тридцять третій. Помітно, що українських мігрантів оцінили і шефи, і колеги. Усім відомо, що українець (а не як колись говорили — руський) візьметься за кожну роботу, ще й попросить додаткове завдання. Хоча українці часом жакливо калічать польську мову, з цього ніхто не сміється, не передразнює.

День сороковий. У буфеті замовляю страви українською.

— Як ви, пане, чудно говорите! — чую я знову. Чому я перестав дивуватися, що вони дивуються?

— А ви коли сюди приїхали? — питає далі жіночка.

— Уявіть собі, я нікуди звідси не виїжджав. Знаєте, що таке діаспора? Я все життя живу серед поляків, тому і розмовляю так «чудно», — відповідаю я і відчуваю, що мене чимраз більше починає приймати злість на оцих наддніпрянців.

День сорок третій. Однак не все так погано. Мої колеги на роботі врешті-решт зрозуміли, хто я. Іноді вони говорять зі мною українською, показують фото своїх рідних, розпитують про різні речі.

Отож закерзонсько-наддніпрянський союз встановлено. Настав час прийти до наддніпрянців із «Нашим словом» і почати закерзонську агітацію! ■

Здісієк ЗАКЕРЗОНЕЦЬ

Роксолана наша! Про що українцям у Польщі розповість Музей еміграції в Гдині

ІГОР ІСАЄВ,
головний редактор
порталу
PROstir.pl

«У період кривавих релігійних воєн Річ Посполита була оазисом рівноправ'я і толерантності християнських віровизнань», — повідомляє в першій залі один з наймолодших сучасних музеїв Польщі, Музей еміграції в Гдині. І в першому ж залі поміщає портрет великої польської емігрантки. Роксолани.

Я вже не вперше пишу про українців у польських музеях, проте Музей еміграції в Гдині дав мені врешті-решт ключ до розгадки подвійного ставлення до нас.

Спершу — що це за музей. Він досить молодий, його відкрили у травні 2015 року в приміщенні Морського вокзалу в порту Гдині, звідки в міжвоєнний період мігранти з Польщі, зокрема українці Галичини, виїжджали переважно в Північну Америку. Цей музей, який активно підтримує і популяризує місцеве самоврядування, створила група досить сучасних і ліберальних поляків.

Проте, простежуючи його спосіб вираження щодо українців, дуже легко можна помітити те, де в сучасній польській історії «не закриті чакри».

Що відкриває музей — це зала, присвячена І Речі Посполитій, де наведена мною на початку цитата виділена жирним шрифтом. Загалом міфологія, присвячена І Речі Посполитій, у Польщі перевищує всі межі, і навіть найсучасніші музеї копіюють цю міфологію. Не дивно, що в такій міфології нічим, окрім генетичного зрадництва українців, не можна пояснити факту, як у золотий XVI вік розквіту найбільш релігійно толерантної держави Європи сталося одне з найбільш кривавих релігійно-національних повстань — повстання Хмельницького.

У першій залі музею представлені статті найвідоміших польських емігрантів Середньовіччя — і поряд зі Свентославою та Завішею Чарним зображено Роксолану, бранку з Прикарпаття, дружину турецького султана Сулеймана Великого, чие ім'я можна перекласти як «Русинка».

Можна, звісно, подумати, що засновники музею вирішили підійти до польської історії з громадянської, а не національної точки зору — що в наші часи навіть похвально, оскільки показує, що громадяни Польщі завжди мали і будуть мати різноманітне національне походження. Проте приписувати «громадянські» наміри засновникам було б помилкою.

Українці в цьому музеї в одному місці стають своїми, а в іншому — зовсім чужими. У залежності від зручності для польської більшості. Поки треба показувати «толерантну» Річ Посполиту, українці разом із вірменами, караїмами, татарами, євреями й волохами

пасуть корови й мирно торгують. Коли приходить нелегке у сприйнятті XX століття, українці виразно відділяються від поляків.

Що цікаво, навіть у вихваліні І Речі Посполитої творці музею не порадили собі із термінологією. Так, великий стенд під назвою «Рай для іноземців» проілюстрований львівською православною Ставропігійною церквою Успіння — у читача, особливо англomовної версії, може скластися враження, що православні у Львові були в тодішній Польщі приїжджими, приблизно як колоністи з Фландрії, про яких повідомляє стенд.

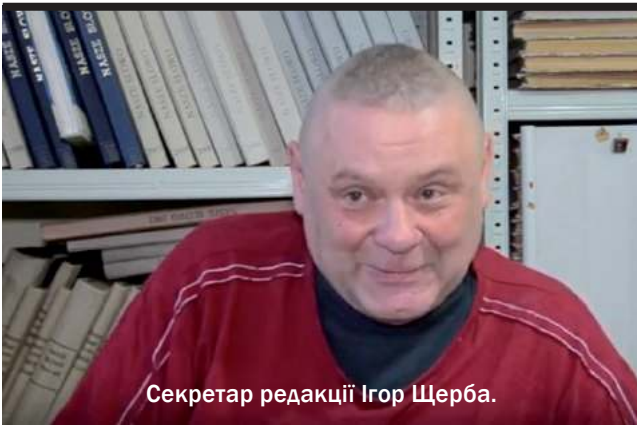
Поки польської держави немає, описується історія еміграції поляків як народу, вона у XVIII—XIX століттях представлена досить детально і цікаво. Із появою II Речі Посполитої у XX столітті в авторів знову виникають певні «міфологічні» непорозуміння. Попри те, що музей називається «еміграції» (тобто виїзд за межі Польщі), окрема післявоєнна зала представляє собою товарний вагон із написом «Співвітчизників вітає Станіславів», у ньому зображується післявоєнний переїзд до Польщі етнічних поляків з території СРСР. Усередині вагону — мультимедійне наповнення: кадри із досить пасторального комуністичного фільму «Самі свої», котрі лише цементують міфологічний погляд на це переселення. Водночас, для рівноваги, у музеї ні слова немає про виселення громадян Польщі української національності всередину СРСР у 1946 р.

Те, що на українців у польському музеї не діє громадянський принцип,

добре видно в порівнянні з польськими громадянами єврейського походження. Чергова зала, що називається «Полонія і поляки у світі», поділена на регіони, у кожному з яких описується місцеве польське життя: Західна Європа, Північна Америка, Африка, Південна Америка. Є СРСР, де бачимо лише Львів, Вільнюс і сибіряків (без виселених українців із польським громадянством). І серед «полонії» є... Ізраїль — тобто польські громадяни єврейського походження, стенд називається «Еміграція на батьківщину» і описує, як польське єврейство переселялося в Палестину.

Цим дописом я не хотів сказати, що Музей еміграції в Гдині — поганий та упереджений щодо українців. Це зовсім не так, навпаки, цей музей досить цікавий, пізнавальний та сучасно зрозумілий. Проблема ширша — до українців Польщі подібним чином ставиться не цей один музей, а все, що ми можемо назвати гарним словом «дискурс». У польських музеях, підручниках, туристичних гідях чи газетах українець є дуже полярним явищем, поділеним, залежно від зручності, на «свого» і «чужого». Деякі музеї і гіді взагалі знайшли чудове рішення цій термінологічній проблемі — так, у Перемишлі будували церкви і торгували «русини», а «українці» лише у вишиванках Гітлера вітали.

Усе б це не мало значення, якби історична «справедливість» щодо українців не була одним з найважливіших лейтмотивів польської політики. І не впливала б на те, як на нас, сучасних, дивиться оточення. ■

Секретар редакції Ігор Щерба.

Новорічне відеопривітання від редакції

Редакція «Нашого слова» записала для вас відеозвернення з нагоди Нового року та Різдва. Працівники газети зачитали коментарі, які читачі залишили в Інтернеті. Сюжет можете побачити за даним кодом. Код треба сканувати на мобільку.

Тривас кампанія допомоги дітям в Маріуполі

До кінця січня триватиме кампанія допомоги дітям в Маріуполі. Про це повідомляє сайт cerkiew.net.pl.

Благодійну акцію проводять Фонд святого Миколая та Третя програма Польського радіо. Цього року гроші, отримані під час аукціонів у ефірі Третьої програми Польського радіо, продажів платівки «Свята без кордонів 2018», а також завдяки SMS-повідомленням, призначать на допомогу дітям в українському Маріуполі. Саме туди під час бойових дій з тимчасово окупованих територій виїхало понад 100 тисяч людей, з яких понад половина — діти. Кошти направлять у першу чергу на стипендії для дітей, завдяки яким вони могли б розвивати свої таланти.

Взяти участь у благодійній акції можна, надіславши SMS із текстом POMOC на номер 7545, придбавши платівку «Свята без кордонів» в онлайн-крамниці Польського радіо (sklep.polskieradio.pl/pl/p/Swieta-bez-granic-2018/1085) або підтримавши фонд фінансово. Більше про ініціативу можна прочитати на сайті фонду (mikolaj.org.pl).

Вифлеємський вогонь миру у Польщі

30 грудня в декількох греко-католицьких парафіях у Польщі — у Варшаві, Любліні, Ольштині, Гурові-Ілавецькому та Лелькові — відбулася передача Вифлеємського вогню миру. Це — міжнародна щорічна скаутська акція, приурочена до святкування Різдва Христового, яка полягає у поширенні символічного вогню, запаленого на місці народження Ісуса Христа. Ідею Вогню і його простий символізм — мир, радість і братерство — прихильно сприймала українська громада впродовж останніх років, і цей ритуал був для багатьох із нас символічним доповненням під час святкування Різдва.

Священик із Команчі нагороджений за християнсько-єврейський діалог і примирення

Польська рада християн і євреїв 27 грудня нагородила отця Андрія Журава, пароха греко-католицької парафії в Команчі. Українського священика відзначили нагородою ім. ксьондза Романа Інджейчика за внесок у християнсько-єврейський діалог і примирення.

Сайт cerkiew.org повідомляє, що журі оцінило, зокрема, те, що отець Андрій Журав щонайменше від 2010 року бере участь у церемоніях, присвячених пам'яті жертв Голокосту, організованих у Підкарпатському воєводстві (у тому числі в Галбові поблизу Нового Жмигрода). У деякі роки отець Андрій Журав був єдиним духовним християнином на цих заходах.

Польська рада християн і євреїв заснувала Почесну нагороду ім. ксьондза Романа Інджейчика, щоб вшанувати пам'ять священика, який загинув у катастрофі у Смоленську 2010 року. Нею відзначають духівників-християн, які завдяки своїй діяльності та позиції сприяли розвитку християнсько-єврейського та польсько-єврейського діалогу і співпраці.

Голова Українського товариства хоче подати до суду на люблінського воєводу

Григорій Купріянович, голова Українського товариства у Любліні, не виключає можливості позову проти люблінського воєводи Пшемислава Чарнека за образу українців. Про це інформує радіо tokfm.pl.

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

На думку історика, люблінський воєвода перевищив свої повноваження як державний службовець, а як юрист — порушив правила професійної етики.

— У мене є відчуття, що заяви воєводи завдали шкоду моєму доброму імені та моїм особистим правам, а також вплинули на мою здатність займатися громадською діяльністю і як історика, і як голови Українського товариства та співголови Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, — сказав у коментарі для радіо ТОК FM Григорій Купріянович.

Тепер, за словами українця, потрібно ліквідувати наслідки усіх дій Пшемислава Чарнека та державних органів.

Нагадаємо, рішення окружної прокуратури в Замості про припинення слідства у справі промови доктора Григорія Купріяновича набрало юридичної сили.

«Рішенням від 28 листопада 2018 року припинено слідство у справі публічного зневаження (...) польського народу Григорієм К., який під час свого виступу, коментуючи події, що сталися 9–10 березня 1944 року в Сагрині, коли було вбито понад 600 осіб української національності, підсумував: «...цей злочин проти людства був вчинений членами польського народу, партизанами Армії Крайової, які були воєками польської держави в підпіллі», — йдеться в офіційному повідомленні.

Саме ця цитата занепокоїла люблінського воєводу Пшемислава Чарнека, який 9 липня подав скаргу до прокуратури на українського історика. На відзначенні 8 липня був присутній також президент України Петро Порошенко. Чарнек назвав цю подію — вшанування пам'яті жертв у Сагрині — «провокацією», а українців, які приїхали на неї, — «націоналістами».

Завершив роботу пішохідний перехід Долгобичів-Угринів

Наприкінці 2018 року закінчується пілотний проект пішохідного руху у дорожньому пункті пропуску Долгобичів-Угринів. Про це повідомляє сайт prostir.pl.

Цей перехід повністю розташований з польського боку, де контроль здійснюють польські та українські прикордонники. Протягом доби кордон на цьому пункті перетинали приблизно 3,5 тисячі людей, з яких пішки або на велосипеді — приблизно 850 осіб. Особливо популярним цей пункт пропуску був серед жителів Сокальщини, які їздили на польську сторону за покупками.

Пілотний проект пішохідного руху в Долгобичеві почався 1 липня 2015 року. Ця ініціатива мала продемонструвати рівень попиту на подібне рішення та показати передбачуваний масштаб прикордонного пішохідного руху.

Зібрана під час пілотної програми інформація допоможе у майбутньому опрацювати та запровадити відповідну інфраструктуру пішохідного переходу, забезпечуючи належні умови та безпеку для людей, які хочуть подорожувати таким чином.

Різдвяний ярмарок в Ольштині

23 грудня в ольштинській греко-католицькій парафії пройшов Різдвяний ярмарок. Як інформує сайт Перемисько-Варшавської архієпархії, на запрошення пароха отця Івана Галушки прибуло багато парафіян різного віку. На ярмарку можна було придбати різдвяні прикраси ручної роботи: янголів, ялинки, кульки, свічки, прикраси на стіл, вишиванки.

Їх переважно зробили діти, молодь та їхні батьки під час майстер-класу «Різдвяне рукоділля», який провела сестра Оксана-Софія Вашур. Під час ярмарку також вперше провели аукціон, а учасників пригощали солодощами і кавою, приготованими сестрою Оксаною та батьками. Різдвяний ярмарок уже вписали до парафіяльного календаря, тож він відбуватиметься і в наступні роки. Фото зі сайту cerkiew.org

Театр «Навпаки» зіграв у Гданську двомовну виставу

Український театр «Навпаки» виступив на фестивалі Metropolis Jest Okey. У його рамках 29 грудня у Центрі Святого Яна в Гданську українці зробили постановку «Приречені любити». Вистава пройшла українською мовою із польськими субтитрами.

Драма Богдана Бойчука «Приречені любити» — це одноактна п'єса для шести акторок і одного актора. Автор залишає режисеру та учасникам дійства простір для творчості. Чітко визначено лише час і місце дії: кладовище вночі, героїня, яка викликає душу свого покійного чоловіка. Спектакль містить музичні елементи — так званий білий спів (специфічна вокальна техніка, притаманна для народної музики — *ред.*)

Театр «Навпаки» — це один з небагатьох українських молодіжних театрів у Польщі. Свою першу прем'єру — виставу «У мальованій скрині» — він відіграв 1 квітня 2012 року під час шевченківського концерту. Сьогодні в театрі працює 30 людей. Основні серед репертуару — твори українських письменників: Тараса Шевченка, Миколи Куліша, Івана Драча, Богдана Бойчука, Мар'яни і Тараса Прохасків.

Театр виступає на сценах як великих, так і малих міст, де люди часто нічого не знають про українську культуру. «Навпаки» бере участь у багатьох соціально-культурних заходах у Гданську. Він є співорганізатором Українського молодіжного ярмарку Ярмарок Fest, а також українського свята з нагоди Івана Купала. Понад рік Театр «Навпаки» працює як фонд.

Режисерка театру — Оксана Терепенко, випускниця вокально-акторської студії ім. Данути Бадушкрової у Гдині. «Навпаки» став першим українським театром, який виступив на фестивалі Metropolis Jest Okey.

В Інтернеті можна переглянути оцифрований архів «Нашого слова»

Від грудня в Інтернеті доступні архівні випуски тижневика від першого номера 1956 року до останнього 1999 року. Загалом ми виклали в мережу понад 2 тисячі оцифрованих номерів газети.

Оцифрування тижневика «Наше слово» 1956–1999 років здійснили в рамках проекту «Оцифрування української національної спадщини — тижневик «Наше слово». І етап», який проводило у 2018 році Об'єднання українців у Польщі.

Маємо надію, що ця ініціатива допоможе краще зрозуміти минуле української меншини в Польщі.

Прохання про допомогу в дослідженні кладовища у Горайці

Адам Бобрович з Пасленка готує публікацію «Каміння, яке говорить. Греко-католицьке кладовище в Горайці». Праця стане продовженням опису цього села, розташованого в Любачівському повіті.

Передусім вона має розповісти історію некрополя в Горайці, який з огляду на свою духовну, історичну та художню цінність має характер визначної пам'ятки. Там поховані християни, переважно греко-католицького обряду. Цвинтар і надалі залишається невичерпним джерелом знань про релігійне життя тамтешньої спільноти. Надгробні хрести, статуї і барельєфи (датиовані XIX і початком XX століть) виконали уже забуті сьогодні художники.

Автор публікації постарався провести докладну інвентаризацію кладовища, створити актуальний список надгробків разом з описом вирізьблених на них епітафій. Багато з них сьогодні вже нечитабельні. Деякі з плином часу стали невидимі, понищені грибок; вони затерлися і обросли мохом. Окремі написи покриті товстим шаром білої, полущеної фарби.

Автор звертається до людей, які володіють інформацією про цвинтар в Горайці. Це можуть бути описи, спогади, знімки. Адам Бобрович просить передати їх або позичити, адже вони дадуть йому можливість деталізувати, уточнити й збагатити зміст майбутньої публікації.

Контактні дані:

Adam Bobrowicz, ul. Cicha 5, 14-400 Pasłęk
тел. 601-729-953

електронна адреса: bobrowicz.ad@gmail.com

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

ІНТЕРВ'Ю

Анджей Шептицький:

«Українська міграція зіграє вирішальну роль у польсько-українських відносинах»

Продовження з 1 сторінки →

Тож ця історична політика вийшла на перший план через те, що після Євромайдану в Україні посилюються націоналістичні рухи?

Я думаю, що протягом останніх дванадцяти років (це також питання уряду Ющенка в Україні, і першого уряду ПіС у Польщі) обидві наші країни почали вести історичну політику набагато активніше. На початку вона не була спрямована проти України чи проти Польщі. Але це природно призвело до антагонізму, що поступово посилювалося. У 90-х роках як у Польщі, так і в Україні при владі були «червоні директори». У вас, українців, ним був Леонід Кучма, у нас — це, може не «червоний директор», але «червоний міністр» чи «червоний діяч» — тобто Александер Квасневський, який був міністром в останньому комуністичному уряді. І для них історія не відігравала якоїсь особливої ролі. Вони мали дуже прагматичний підхід до цих питань, дехто сказав би — «цинічний».

На хвилі зацікавлення історією та історичною політикою (особливо у Польщі), у першого уряду ПіСу, а тепер і в другого, з'явилося дуже тверде переконання, що політика поєднання, яка реалізовувалася в 90-х роках передусім Кучмою та Квасневським, була помилковою — що вона спиралася на замовчуванні певних речей (так воно трохи і виглядало в 90-х роках). Це Кучма і Квасневський в 1997 році чітко написали у декларації: «пам'ятаймо про минуле, але думаймо про майбутнє». Поляки дійшли до переконання, що цей погляд в майбутнє за рахунок минулого є помилковим. Таке мислення вже існувало до Майдану і до виборів у Польщі 2015 року. Натомість ці дві події дуже посилили таку політику ідентичності в обох країнах, і це стало причиною того, що ми маємо зараз.

А чому для ПіС настільки важлива група радикальних правих сил?

Бо вони є потенційними виборцями. І ПіС не хоче мати конкуренції на політичній сцені зі сторони правих.

Настільки, що її важливість переважає групу виборців, які знаходяться між радикальними правими та лівими? Вони дійсно сподіваються завдяки популістській риториці отримати суттєву підтримку, яка принесе їм вигреш у 2019 році?

Я думаю, що потрібно дбати про всіх своїх потенційних виборців. У 2005 році проблема «Волині» (бо все зводиться до цього) не була у великій мірі звербалізована, усвідомлена польським суспільством. Дискусії на цю тему загострилися приблизно 2008 року. Оскільки проблема не існувала, то й не було виборців, які б вимагали від влади її вирішувати. Оскільки виборці звертають увагу на проблему «Волині», то на жаль, влада теж повинна звертати на неї увагу.

Перейдімо до питання східно-го партнерства та ЄС. Ви говорили, на мою думку — досить влучно, що Польща не має ідеї сприяння україн-

▲ Микола Ярмолук та Анджей Шептицький. Джерело: «Наш вибір»

ським інтересам в ЄС. Чи це пов'язано з тим, що Україна зволікає з впровадженням реформ, і ЄС в ній розчарувався?

Я погоджуюся з тим, що ви кажете. Але я скажу інакше. Протягом останніх десяти чи п'ятнадцяти років Польща дуже добре знала, що треба казати, проголошувати, до чого треба прагнути, аби підтримувати інтереси України в Брюсселі. Чого ми повинні домагатися тепер? Можемо допомагати реалізовувати DCFTA (Deep and Comprehensive Free Trade Area — Угода про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС). Але кому ми про це маємо розповідати? Це нікого, а особливо виборців, не цікавить. Ця справа — цілком технічна, дуже важлива, але це — органічна робота для експертів, в крайній мірі для журналістів. У такій роботі — нуль романтизму. У зв'язку з цим тепер потрібна якась політична діяльність.

Чому в такій ситуації Польща не дбає про гарні відносини з Україною, а підсилює історичні сварки? Або це проблема України, яка не дбає про відносини з Польщею?

Ні, співпраця є. Існує ціла низка важливих, дуже конкретних ініціатив, які з'явилися протягом останнього року: Литовсько-польсько-українська бригада імені Великого гетьмана Костянтина Острозького, проект нових пунктів пропуску на кордонах, нові залізничні сполучення. Усі — це дуже конкретні проекти. Але проблема у тому, що вони не в змозі нівелювати ці історичні суперечки, про які ми вже з вами говорили.

Це теж, зрештою, парадокс наших двосторонніх відносин — певна безладність, яка є з польського боку, але і з українського також. Сторони атакують одна одну, часом досить гостро, але водночас відбувається реалізація спільних проектів, бо і в Польщі, і в Україні усвідомлюють, що така співпраця потрібна.

Чи могли б ви детальніше розповісти про безладність в політиці України щодо Польщі?

Ну, хоча б питання Нормандського формату. Наразі це вже трохи застаріла проблема. Той факт, що Польща опинилася поза цією групою переговорів, добре свідчить про зацікавлення України у якійсь особливій співпраці з Польщею. Звісно, я знаю, що це не був виключно вибір України, що це був також вибір Росії. Я особисто не нарікаю на те, що саме Польщі немає в Нормандському форматі, бо тоді б ми пропагували рішення, які абсолютно не працюють. Краще вже опинитися поза ним. Натомість це дуже чітко вказує на певні пріоритети чи їхню відсутність.

По-друге, на суспільному неурядовому рівні як в Україні, так і в Польщі, є дуже багато людей, які колись дуже активно брали участь у польсько-українській співпраці чи в процесі поєднання — а зараз дедалі більше стають його критиками (або самого процесу поєднання, або тієї чи іншої сторони). Я не хочу критикувати своїх колег чи знайомих, але багато людей, дуже досвідчених у цій співпраці, які провели кілька років свого життя в одній країні, потім в іншій, раптово починають бути в Україні полонофобами, а в Польщі — українофобами.

Тоді поговоримо про політику національної безпеки Польщі щодо Росії. Чи в Міністерстві закордонних справ Польщі існує єдина позиція щодо того, як протистояти небезпеці з боку Росії?

На рівні політичного дискурсу, безперечно, небезпека зі сторони Росії дуже чітко присутня в польській політиці, можливо, навіть більше, ніж за часів влади «Громадянської платформи». Натомість політична практика — дещо більш комплексна. Тут є чотири проблеми.

Перша проблема — це присутність у деяких осередках влади чи в їхньому безпосередньому оточенні людей, яких засуджують за менш чи більш теплі від-

носини з Росією. Особливо тут критикують колишнє керівництво Міністерства національної оборони.

Друга проблема — це політика безпеки Польщі у вузькому розумінні, тобто політика оборони. Нова влада ініціювала певні зміни, які потенційно, може, і є слухними (наприклад, територіальна оборона). Водночас залишається питання: наскільки ця територіальна оборона заслуговує на довіру, і чому вона дійсно має служити.

Третя проблема — це погіршення відносин Польщі із західними партнерами. Це не йде на користь безпеці Польщі. Звісно, ми маємо добрі відносини з президентом США Дональдом Трампом. Для безпеки Польщі це, можливо, і добре, але в інших аспектах — ні.

Ну і врешті четверта проблема — це той факт, що польське суспільство і польський політичний клас сьогодні дуже розділені. В об'єктивний спосіб, думаю, цей внутрішній конфлікт тішить президента Путіна.

Останнє питання, про яке ви згадали — це питання українських мігрантів у Польщі, яке може стати в майбутньому головною проблемою у польсько-українських відносинах. Що саме ви мали на увазі?

Важко сказати, скільки сьогодні українців перебуває у Польщі, тому що це — так звана ротаційна міграція. Так чи інакше, на даний момент українці — це найбільша група іноземців у Польщі, яка стає все більш помітною. Звісно, Польщі, як і більшості європейських країн, у тому числі Україні, яка теж переживає демографічні проблеми, потрібна міграція.

Важливе завдання для Польщі — змінити свій спосіб мислення про польське суспільство як про моноетнічне, і визнати, що воно вже стало багатоетнічним. І це — непросте завдання.

Водночас мені здається, що українці, які переїжджають до Польщі, є досить лояльними до країни, у якій планують мешкати, і наразі не намагаються об'єднатися в групу, яка б вимагала для себе особливих прав.

Так, але тут треба пам'ятати про те, що така поведінка властива мігрантам першої хвилі — ідеться про бажання інтегруватися і не кидатися в очі. Однак в наступних поколіннях ситуація може виглядати дещо інакше. На даний момент головною проблемою є ставлення поляків до українців. Натомість окреме питання — яку позицію займуть українці, що живуть у Польщі, через 20 років, якими будуть їхні відносини з польською державою? А це у великій мірі залежить від того, яку політику вестиме Польща зараз. Якщо це буде політика приязна, спрямована на інтеграцію, то українці будуть такими ж польськими громадянами, як і всі інші. Але якщо політика буде асиміляційною, це потенційно може призвести до конфліктів. ■

Катерина СЕМЧУК

УКРАЇНА

Матері українських військовополонених:

«Не припинимо вимагати пошуків»

Алла Макух та Олена Сугак – матері, чиї сини потрапили в полон під час війни з Росією на сході України, яка почалася в березні 2014 року. Після того як у лютому 2016 року звільнили з полону сина Али Макух, жінки створили організацію Союз об'єднання матерів та родичів учасників АТО «Берегиня», який опікується рідними та близькими полонених і зниклих безвісти. Нам вдалося поспілкуватися у Варшаві, куди активістки приїхали на відзначення річниці Революції гідності.

Син Олени Сугак потрапив у полон після боїв за місто Іловайськ у Донецькій області в серпні 2014 року, але досі невідомо, де він знаходиться. «Інша сторона конфлікту (Росія – прим. ред.) не підтверджує існування цих хлопців. Ми не можемо проводити пошуки на тимчасово окупованих територіях, навіть не можуть проводити їх міжнародні організації (наприклад ОБСЄ – організація з безпеки і співробітництва в Європі), хоча вони там присутні. І ми всі розуміємо чому. Тому що Росія, Москва, не дає вказівки на проведення пошуку й обміну. Тільки від Росії залежить свобода наших синів. Тому ми звертаємося до європейських депутатів різних країн», – розповідає пані Алла.

Обидві жінки виглядають рішучими, але дуже втомленими. Сумний погляд Олени Сугак вказує, що свого сина вона ще не знайшла. Перед боями за Іловайськ він казав: «Я не хочу, щоб ця біда прийшла на нашу землю, тому я буду захищати Україну».

Активістки постійно їздять до європейських політиків, розповідають про своїх синів та інших українських військовополонених. Нещодавно вони були в Німеччині й зустрічалися з депутаткою Ребеккою Хармс, політиком Тіло Сарацином. Попереднього літа навіть організували акцію під Берліном: «До нас приєдналася діаспора, за що ми дуже вдячні. Ми проводили акцію перед Нормандським форматом на зустрічі міністрів іноземних справ (головною метою цих переговорів було створення умов для реалізації Мінських угод з урегулювання конфлікту на сході України. У саміті взяли участь міністри закордонних справ України, Німеччини, Франції та Росії – прим. ред.). У Франції жінки також зустрічалися з європейськими депутатами: «І саме наступного дня вони мали розмовляти щодо санкцій з російськими колегами. Ми показали їм наші документальні підтвердження, що хлопці потрапили в полон. Ви знаєте, можливо, якийсь вплив з нашого боку був, бо санкції продовжили».

У Грузії активістки також зустрічалися з політиками та священниками, з подібною організацією – союзом матерів, які досі займаються пошуком своїх зниклих синів після російсько-грузинської війни. «Останній був знайдений живим через вісім років після її закінчення», – зазначають матері. За останніми даними Служби безпеки України, на тимчасово окупованих територіях Донбасу в полоні знаходяться 113 українських заручників. Діячки розповідають, що мають багато документальних доказів того, як багато хлопців справді перебувають у полоні. Наприклад, відео з російських телеканалів, де видно обличчя військовополонених. У Олени Сугак є запис, як проросійські бойовики ведуть її сина на «параді полонених» у Донецьку 24 серпня 2014 року. «Росія їх не підтверджує. А знайти ми не можемо. Це близько 300 осіб, які вважаються зниклими безвісти. За чотири роки не було передачі тіл. Ми розуміємо, що навіть ті, хто перебував у полоні, могли загинути, померти від ран чи хвороб. Але де ці тіла? Ніхто нам їх не дає», – скаржаться активістки.

Алла Макух про перебування сина в полоні:

«Я сама з Дніпра. Мій син був призваний за повісткою. Коли вона прийшла, він каже: „Мамо, якщо не я, то хто?“».

Він потрапив у полон у районі Дебальцева, поблизу селища Логвино, коли туди зайшли російські „казакі“ та влаштували засідку. Мій син разом із трьома своїми побратимами їхали в машині командира, тому їх не розстріляли одразу,

▲ Алла Макух та Олена Сугак.

а взяла в полон. Там був замкомбата (заступник командира батальйона – прим. ред.) цього 40-го батальйону, мій син, водій і ще один хлопець. Замкомбата звільнили менше, ніж за три місяці після полону. Хлопці ще місяць знаходилися десь у підвалі у „казаків“ у Донецьку. Їх звільнили звідти 30 квітня. Потім були розбірки між бойовиками Донецької народної республіки (ДНР) і „казаками“. Наших перевели в приміщення колишньої Служби безпеки України (СБУ) в Донецьку, там до звільнення знаходився мій син. А двоє його побратимів звільнили тільки в грудні того року.

Коли вони були в „казаків“ у підвалі, їх дуже сильно катували: били прикладами, знущалися, об них гасили цигарки. Це не син мені розповів, а хлопці, які вийшли раніше за нього. Їх виводили надвір, притоплювали в бочках з водою, потім відкачували й знову притоплювали. На той момент, коли полонених „звільнили“ ДНР-івці, їх у невеличкій кімнаті знаходилося 13 осіб. Коли наших військових перевели в колишню будівлю донецького СБУ, їх ввели на роботи: розбирати завали, розмінювати поля. Моєму синові був 21 рік, коли він потрапив у полон. 22-й свій день народження він зустрів теж там. Його питали: ти ж народився в Радянському Союзі? Як ти можеш воювати проти росіян? Мій син відповів: „Hi! Made in Ukraine: зроблено з любов'ю“. Тому, що він народився вже у вільній Україні в 1993 році. Коли він це розповів, я відчула гордість за сина, за те, що в молоді змінюється світогляд.

Потрапив він у полон 9 лютого 2015 року, а звільнили його 20 лютого 2016 року».

Союз об'єднання матерів та родичів учасників АТО «Берегиня» не займається обміном чи пошуком полонених. Своїм завданням вважає допомогу родинам полонених. Також організація спілкується з представниками влади, «не дає про себе забувати». У її складі – жінки й родичі з усіх регіонів України.

«Це дуже страшно, тому що в наш час, у ХХІ столітті, не має бути зниклих безвісти. Чому це стається?» – зітхає пані Олена. Вона додає, що головне зараз – тиск на Москву, створення спеціальної місії на окупованій території.

За час війни на сході України з полону було звільнено понад 3200 солдатів. ■

Христина ЗАНИК
Фото авторки статті

Росія збудувала 60-кілометрову загорожу на межі Криму з Україною. Кордон інженерних споруд складається з кількох типів загородження довжиною понад 60 км. На цих спорудах розміщено кілька сотень датчиків різного типу дії, розташованих як прихованим, так і відкритим способом. Вони оснащені системами телевізійного спостереження, в тому числі тепловізійною апаратурою. У Росії кажуть, що таким чином захищають Крим від «прориву українських диверсантів». У Державній прикордонній службі України підтвердили, що Росія збудувала загорожу, і зазначили, що з материкової України її не видно. «Цю конструкцію не видно з материкової України, тобто вона розташована більше в глибині [півострова]. За наявною у нас інформацією, конструкція досить „сирі“. Там встановлювалися прилади, які ще не апробовані і тільки недавно розроблені», – повідомив речник Держприкордонслужби Олег Слободян у коментарі агенції «Інтерфакс-Україна». За його словами, розробкою конструкції займалося російське підприємство «Дедал».

На окупованій частині Донбасу у складі гібридних російських регулярних військових формувань нині перебуває 11 тис. росіян. Про це заявив командувач операції Об'єднаних сил генерал-лейтенант Сергій Наєв. «Нам відомо про наявність на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей російських регулярних військових формувань – першого і другого армійських корпусів загальною чисельністю близько 32 тис. осіб, 11 тис. із яких – росіяни. Керівні посади цих формувань обіймають кадрові офіцери і генерали Збройних сил Росії», – повідомив С. Наєв. При цьому він наголосив, що йдеться не про добровольче ополчення угруповань «ДНР» і «ЛНР», а про «регулярні підрозділи, які за своєю системою управління підпорядковуються штабові восьмої загальної військової армії, що дислокується в місті Новочеркаську» в Росії. Про участь громадян Росії, зокрема й кадрових російських військових, у складі російських гібридних сил на окупованій частині українського Донбасу, яким протистоять українські Об'єднані сили, стало відомо ще влітку 2014 року, коли цілі російські військові частини вдерлися на територію України, щоб врятувати від розгрому підтримуваних і організованих ними антиукраїнських бойовиків. Відтоді, за даними і українських, і західних військових розвідок, кількість російських військових на Донбасі постійно змінюється, але завжди обчислюється тисячами, хоча від весни-літа 2015 року вони перебувають там вже не цілими російськими частинами, а формально у складі сил угруповань «ДНР» і «ЛНР». У разі потрапляння їх у полон чи загибелі в бою Москва заявляє, що йдеться суто про невідконтрольовані їй російських «добровольців», які якраз щойно звільнилися з лав Збройних сил або принаймні перебували у відпустці. Крім кадрових військових, у складі російських гібридних сил на Донбасі діють і справжні «добровольці» з Росії – цивільні люди, які заявляють, що там вони «захищають народ Донбасу від українських фашистів».

31 грудня в Україні офіційно стартувала передвиборча кампанія. Рівно через три місяці українці вчергове обиратимуть президента. Верховна Рада України 26 листопада призначила чергові вибори президента України на 31 березня. До 8 лютого має відбутись реєстрація кандидатів. Після цього ЦВК оголосить перелік претендентів на пост президента України. Кандидат в президенти повинен бути громадянином України, що досяг 35-річного віку, володіти державною мовою і проживати в Україні протягом останніх 10 років до дня виборів.

Глава Російської православної церкви (РПЦ) Кирило закликав вселенського патріарха Варфоломія відмовити новій українській церкві в автокефалії. Якщо ж Варфоломій відмовиться виконувати його прохання, то вселенського патріарха чекатиме «страшний суд». З відповідним листом, який оприлюднили на сайті РПЦ 31 грудня, глава РПЦ звернувся до Варфоломія. У випадку, якщо Варфоломій відмовиться виконувати його прохання, то Кирило заявив: «Ви назавжди втратите можливість слугувати єднанню святих Божих Церков, перестанете бути Першим в православному світі, що налічує сотні мільйонів віруючих, а завдані Вами страждання православним українцям підуть за Вами на Страшний суд неупередженого Господа нашого і будуть свідчити перед Ним проти Вас». Нагадаємо, що вселенський патріарх Варфоломій має передати томос про автокефалію української православної церкви особисто обраному предстоятелю об'єднаної Православної церкви в Україні 6 січня.

Фінансування національних меншин

Змінити правила гри

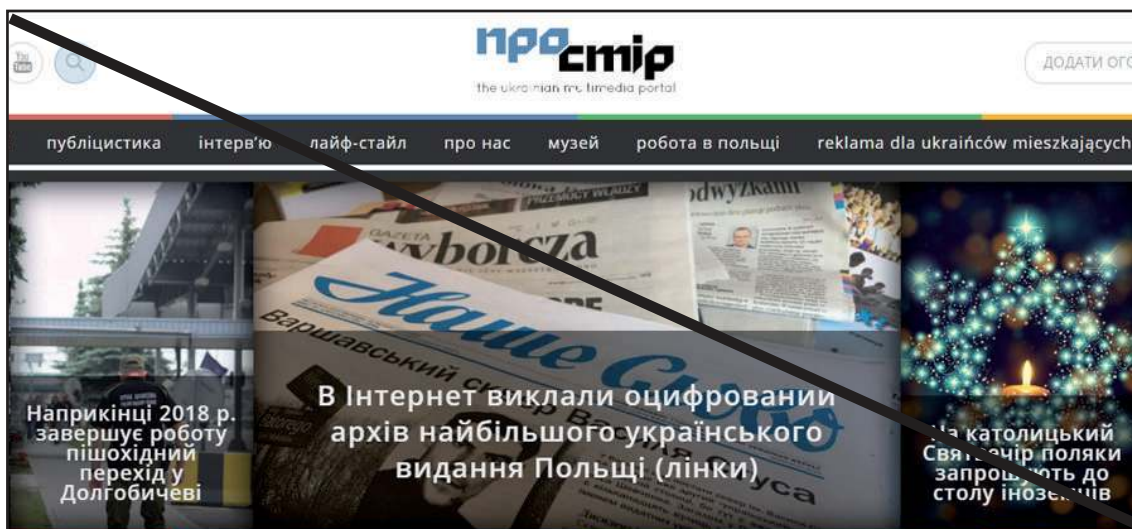
Кожен новий рік для представників національних меншин у Польщі – як нове випробування в пустелі: шукають способи, як їм вижити на палючому сонці без води. В цьому випадку – без необхідного державного фінансування.

Щороку вони б'ють на сполох, бо ціни ростуть, а дотації від держави такі самі, а як розвиватися, якщо квота реально меншає: ціни і витрати зростають, а сума дотації залишається така сама?

Цього року Міністерство внутрішніх справ та адміністрації вирішило, що українська меншина в 2019 році отримає менше грошей на свої культурні проекти. Зокрема – не отримає грант на інтернет-портал «Простір» (якому виповнилося 5 років і який здобув уже немало читачів). Голова Об'єднання українців у Польщі Петро Тима говорить, що й так просили менше коштів на цей проект, ніж необхідно для його розвитку, але все ж отримали негативну відповідь. За його словами, міністерство вважає, що достатньо грошей призначило на українську національну меншину, до того ж зауважило, що проектів від усіх меншин стало більше, а коштів з бюджету держави на забезпечення культурних, видавничих та освітніх проектів залишилося стільки, скільки й у минулих роках.

Навіть тих грошей, які отримує Об'єднання українців у Польщі, недостатньо для повноцінного утримання своїх постійних проектів. Крім того, Міністерство внутрішніх справ та адміністрації виплачує кошти для національних меншин лише з березня наступного року, що означає – гроші на два зимових місяці необхідно шукати самостійно. Наприклад, на збереження видавничого процесу тижневика «Наше слово», за словами Петра Тими, щороку доводиться брати кредит на утримання видання: «Ми кожного разу так робимо, тому що рік закінчується в грудні, а з січня ми маємо й далі утримувати працівників: є так звані сталі (постійні) витрати. Ми не можемо сказати, що протягом січня-лютого не

платитимемо людям зарплату. Кошти потрібні теж для оренди офісів, там де ОУП не має власних приміщень. А нові кошти ми отримуємо в березні. До того ж у Польщі нещодавно вийшов закон про підвищення мінімальної зарплати, за яким ми не можемо платити людям менше, ніж прописано в законодавстві. Це означає, що необхідно ще більше коштів. Адже, крім виплати зарплат, ще є внесення до ZUS (соціальне страхування). І ніхто не питає, де ми візьмемо ці кошти».

Інша проблема – відсутнє збільшення суми дотації на проекти, які мали б розвиватися. Якщо проекти з'являються, то вони живуть на аматорському рівні або у форматі фольклору та народних фестивалів, а це стагнація, а не розвиток, – розповідає Григорій Купріянович, голова Українського товариства в Любліні. Його пропозиція – у створенні інституцій культури національних меншин, які матимуть окремий статут та фінансування: «Ми не відкриваємо Америку. Достатньо подивитися на Угорщину, Словаччину чи Румунію, тому що в цих країнах є установи, які можуть бути зразком для нас. Вони створили гарантії існування для нацменшин – для нас це чудовий досвід, якого в Польщі поки що немає.

Мені здається, необхідно піднімати також питання, які стоять на порядку денному, і поступово наближатися до побудови набагато кращої системи. Також, крім інституції культури національної меншини, додатково треба розглянути питання збільшення квоти з бюджету держави, яка призначається на національні меншини. Бо, як ми бачимо, нинішня система є вбивчою для меншини в тому сенсі, що вона тільки „консервує” певні речі. І давайте не забувати про інфляцію, плюс суспільні запити, які теж змінюються, та квоту, яка не дозволяє нам розвиватися», – підкреслює Григорій Купріянович.

За словами історика, зараз ведуться роботи з реконструкції Народного дому в Перемишлі. На неї кожного року у рамках грантової стежки інвестиції МВСіА виділяє квоту трохи більшу 300 тис. злотих. Натомість, для прикладу, українська меншина в Румунії отримала від уряду – не на грантовій основі,

а на інституційній (лише для цієї меншини) 1 млн євро.

Також голова Об'єднання українців у Польщі Петро Тима розповідає, що важко створювати нові проекти, які б ішли в ногу з часом, маючи суми в кількадесят тисяч злотих. Цього часто не вистачає для розвитку різних культурних напрямків.

Гранти вже не рятують, а навпаки – дестабілізують ситуацію, – такої думки дотримується Ян Сичевський, голова Білоруського суспільно-культурного товариства: «Ми на стадії фольклору, який є антитезою художньої культури на вищому рівні – професійному. Таке відбувається, коли бракує інституцій культури. На сьогодні є культура висока, якщо мова йде про літературу, але

немає розвитку в художньому, музичному та інших напрямках презентації культури. Прикро констатувати, але з року в рік ми помічаємо дестабілізацію: наприклад, товариство, яке репрезентує нацменшину Білорусі, у 2018 році отримало дофінансування на окремі завдання, пов'язанні з культурою, на 10–20% менше, ніж у попередні роки. Не може товариство, яке існує понад 60 років, дійти до такого стану», – зазначив Ян Сичевський.

Маріоля Абкович, активістка спільноти караїмів у Польщі, пропонує такий варіант, що необхідно взагалі припинити грантову систему, якщо вона не дає шансів для повноцінного існування: «Ми маємо постійні проекти й бюджет, який нам виділяють у Міністерстві внутрішніх справ та адміністрації, і він не підпадає під переіндексацію. Тому піднімаємо питання про те, щоб замість малих грантів нам виділяли гроші на один великий проект у вигляді конкретної суми. Також хотілося б, щоб була створена легша та гнучкіша система розподілення коштів, виділених міністерством. Ми хочемо працювати на постійних засадах, і для цього необхідна інституція культури. Тоді ми могли б дбати про власну культурну спадщину, берегти її та розвивати. Бо нині, як я помітила, відбувається процес стагнації, нарощування бюрократичних обмежень та вимог. Багато внесків, поданих до Міністерства внутрішніх справ та адміністрації, не реалізуються. Нас інколи ставлять у незручну ситуацію. Або якщо я отримаю трошки більше грошей на свій проект, ніж у минулому році, це означає, що в когось з нацменшин ці гроші забрали й віддали мені», – розповідає Маріоля Абкович.

Лідери меншин вже роками наголошують на потребі створення нової моделі співпраці організацій нацменшин та державної адміністрації, адже за нинішніх умов проекту доведеться або заморожувати, або залишати на рівні фольклору, національної кухні та музичних фестивалів, адже на більше грошей може не вистачати. Усе, що зараз функціонує, як розповідають представники нацменшин, живе не на повну, тому що постійно доводиться чимось жертвувати або шукати приватних спонсорів. Та меншини хочуть розвиватися і єдиний вихід вбачають у змінах системи виділення коштів, створенні інституцій для кожної з них на державному рівні. ■

Валерія КІРІЧЕВА

Асиміляція, гроші, освіта

Фінансові проблеми, питання освіти, загроза асиміляції та байдужість членів громади, особливо у питаннях українських заходів. Це – основні проблеми, які обговорювали учасники звітно-виборчої кампанії Сянницького відділу Об'єднання українців у Польщі (ОУП), що пройшла у грудні в Мокрому.

У конференції взяли участь 20 осіб, у тому числі 17 делегатів, а також заступник голови ОУП Андрій Комар з Перемишля. Зокрема, під час засідання прийняли звіт про діяльність відділу за 2013–2018 роки та звіт Ревізійної комісії. Також обрали делегатів на з'їзд Об'єднання, який відбудеться у 2019 році, та нову управу відділу. Відтак, ним у черговій каденції керуватиме Марія Білас.

Члени управи Сянницького відділу досить критично оцінили власну роботу, стверджуючи, що не повністю використали свої можливості, особливо у сфері праці місцевих гуртків. З іншого боку, як зазначає голова відділу, організація підтримує культурні потреби і почуття

національної гідності української громади Сянниччини.

«Відділ пропагує українську культуру на Підкарпатті. Ми роками реалізуємо головну ідею нашої діяльності – бути свідками історії та спільно зберігати усе надбання нашої української культури, рідної мови та національну ідентичність. Діяльність відділу спирається передовсім на співпраці більших гуртків. Постійно перебуваємо в контакті з Головною управою ОУП», – наголосила у звіті Марія Білас.

У рамках своєї діяльності регіональна структура об'єднання на Сянниччині постійно співпрацює з церквами обох конфесій, Українським товариством у Любліні, місцевими органами само-

врядування, а також із українськими організаціями.

Слід підкреслити, що від початку Майдану і Антитерористичної операції на сході (2014 рік) відділ підтримує зв'язки з реабілітаційними центрами в Україні, де лікуються поранені воїни, а також постійно організовує акції гуманітарної допомоги. Зокрема, від 2016 року відділ є співорганізатором програм відпочинку для дітей-сиріт, батьки яких загинули на східному фронті – така акція проводиться у Команчі. Учасники засідання зазначили, що відпочинок дітей з України треба організовувати також в інших місцевостях, а не лише у Команчі.

Традиційними у сфері культурної діяльності за останні роки роботи відділу стали святкування шевченківських роковин, Свята матері, свята «Червоної калини», дитяча забава «Зимові візерунки» та інші. Окрім цього, проводяться регіональні циклічні багаторічні фестивалі: Свято культури над Ославою (Мокре), Бойківська ватра (Устрики-

Долішні), На Івана на Купала (Мокре), Фестиваль колядок (Команча). З особливою увагою члени відділу (усього їх – 160) відзначили 70-річчя трагедії на Завадці-Морохівській (у 2016 році), а також 70-ліття акції «Вісла» у 2017 році.

Помітною для відділу є також діяльність аматорських творчих колективів, а саме – ансамблів «Ослав'яни», «Відимо» «Лем МИ» і дитячого ансамблю «Малинячок», що існує вже три роки. Діти та їхня освіта – це елемент роботи відділу, якому на Сянниччині присвячується чи не найбільше уваги. Можна сказати, що тільки завдяки наполегливій роботі членів організації продовжує існувати (кілька років вже як неопублічна) початкова школа у Мокрому. Більшість її учнів вивчає українську мову. Крім цього, пункти навчання української мови є теж у Сяноці, Репеді та Команчі. Загалом рідної мови навчається 111 дітей. Під час засідання Сянницького відділу ОУП обговорили також можливість поїздки цих учнів в Україну. ■

Павло ЛОЗА

ІНТЕРВ'Ю

Олександра Іванюк:

«Хочу показати, що на Підляшші — багата українська культура»

Навчання української мови в Білостоці проводиться лише 15 років. Хоча на заняття ходить порівняно невелика кількість дітей (цього року української вчать 54 учня), увесь час виникають нові пункти. У 2003 році в столиці Підляського воеводства організували першу міжшкільну групу для українських дітей, у 2008 році української мови почали вчитися учні Громадської початкової школи св. Кирила і Мефодія, через п'ять років вдалося організувати заняття для дошкільнят. Цього навчального року українську мову почали вивчати діти з початкової школи № 9 в Білостоці. Можливо, невдовзі з'явиться черговий пункт — при православному садку «Ангелки». З більшістю білостоцьких дітей працює молода вчителька Олександра Іванюк, керівниця фольклорного гурту «Добрина». Вона розповіла «Нашому слову» про особливості своєї роботи в Білостоці.

Людмила Лабович: Як сталося, що ти почала працювати вчителькою української мови?

Олександра Іванюк: Все почалося понад п'ять років тому. Тоді з'явилася можливість створити українську групу при садку № 26. Складається так, що вчительок у Білостоці — дуже мало. Я тоді якраз навчалася на другому курсі педагогіки Білостоцького університету та отримала пропозицію проводити заняття. Я починала як волонтерка, а закінчивши навчання, могла сама вести групу.

Під час волонтерства я здобувала досвід, тому мені було легше, коли я вже сама почала вчити дітей української мови. Потім вдалося створити другу міжсадкову групу, з часом я перейняла міжшкільний пункт навчання при початковій школі № 9 у Білостоці. Працювала також в інших пунктах — заміняла вчительок у православній школі ім. Кирила і Мефодія в Білостоці та в Комплексі шкіл ім. Адама Міцкевича у Більську-Підляському. Зараз я веду заняття в чотирьох пунктах навчання української мови.

Найдовше ти працюєш з дітьми в міжсадкових групах при садку № 26 у Білостоці. Чим особлива робота у цьому пункті?

Коли ми тільки починали, треба було зібрати дітей, щоб створити пункт. Вийшло так, що єдиною можливістю став збірний пункт, до якого батьки привозили би дітей із різних садочків. Від цього залежить специфіка занять. Діти приїжджають до нас пізно пополудні, тому наші заняття — це навчання за допомогою ігор. Ми вчимося пісень, малюємо, печемо, робимо салати. Я намагаюся організовувати заняття так, щоб вони були різноманітними.

Наскільки в роботі з дітьми допомагає те, що ти співаєш в українських ансамблях?

Думаю, спів дуже важливий. Я ж сама вчилася української мови через пісню. Спочатку я співала в «Гілочці» в Черемсі, потім в інших ансамблях — «Джерелі», «Слов'яночках», зараз в мене є свій колектив — «Добрина». Це дуже допомагає вести заняття. Адже можна не тільки вчити пісні з дітьми, але й організо-

Олександра Іванюк

увати музичні забави, пропонувати їм ігри, побудовані на співанках. Дітям це цікавіше, так їм легше вчити українську мову. Окрім того, так можна набагато краще підготувати їх до виступів.

Окрім садка, ти працюєш у міжшкільному пункті.

У міжшкільному пункті при початковій школі № 9 у Білостоці я працюю третій рік. Тут теж допомагає моє захоплення, але якраз у цьому пункті вчать старші діти: не всі вони співають, тут треба інакше вести заняття, шукати цікаві матеріали, добирати теми, які би відповідали зацікавленням дітей.

У міжшкільній групі є діти з українських сімей. Вони вчать в різних школах і просто приїжджають до «дев'ятки» після своїх уроків. Це діти різного віку, вони вчать у першому, четвертому, сьомому класі початкової школи, є навіть учні третього класу гімназії.

Багато цих дітей?

У міжсадковому пункті вчать одинадцятьох малят, у міжшкільному я маю лише шістьох учнів.

Вони знають українську мову?

У міжсадкових групах я вчу переважно дітей з українського середовища, хоча траплялися діти, які вчили мову «з нуля», бо не чули її вдома. Найчастіше батьки і дідуся розмовляють або літературною мовою, або підляською говіркою, тому діти мають контакт з мовою та пробують говорити самі.

У міжшкільному пункті є діти, які вже довго вивчають українську мову та вже добре розмовляють.

Ти згадала, що батьки деяких дітей розмовляють говіркою. Наскільки ти використовуєш у навчанні підляський діалект, чи вводиш місцеві елементи?

Так, я вводжу говірку, ми співаємо наші регіональні пісні. Я сама з Черемхи, ця говірка мені близька.

Підляські елементи дуже часто з'являються на майстер-класах, які я організовую. Нещодавно я вела майстер-класи в православній школі, їздила з учнями до скансену в Козликах. Наші діти оздоблювали пряники, пекли коровай, робили квіти з паперу, ляльки-мотанки, плели кошики з соло-

ми, робили глиняні горщики. Можливостей для занять, пов'язаних з традицією, існує стільки, що цим не можна не скористатися. Я намагаюся вигадувати різні додаткові заняття, щоб захоплювати дітей.

У початковій школі № 9 ти не лише ведеш пополудневі заняття, а ще й розпочала цього року окрему регулярну групу.

Окрім міжшкільного пункту навчання у «дев'ятці», дирекція вирішила відкрити український клас. Окремий такий клас, щоправда, не виник, але зараз є одна група на рівні I і II класу початкової школи. Туди ходять діти, які вчать у цій школі та відразу після своїх уроків мають заняття української мови. Тут ситуація набагато краща, оскільки діти не мусять приїжджати до нас окремо. Я просто їду до світлиці та забираю їх на уроки.

У цій групі доволі багато дітей — регулярно на заняття ходить 14 учнів, хоча записалося більше, 19. Я працюю з ними четвертий місяць і вони вже двічі виступали, останнього разу — з українськими колядками.

Навчання української мови в «дев'ятці» організували з думкою про всіх — дітей з українського середовища, мігрантів з України та поляків. Хто вчиться у твоїй групі?

У школі № 9 вчать діти, які ніколи не мали контакту з українською мовою, навіть не знали, як правильно привітатися. Коли я їх про це питаю, вони кажуть, що вдома ніхто не говорить українською. Здається, є лише одна дівчинка, з якою вдома пробують розмовляти українською.

Більшість учнів — це діти з православних сімей, але є також польські, католицькі діти. Вони прийшли на заняття, їм сподобалося, батьки погодилися, і так вони почали вчити українську мову.

Ці діти дуже швидко вчать. Вже знають багато слів, співають. Їм усе цікаво.

Український клас відкритий і для дітей з України. Чи в цій новій групі є діти мігрантів?

Ні, немає. У мене є двоє учнів з України лише у міжшкільному пункті.

Варто згадати, що ти навчаєш дітей також у дитячому садку № 9 у Більську-Підляському...

Так, від цього року я працюю в садочку № 9 «Лісова поляна» в Більську-Підляському. Я їжджу туди на заняття раз на тиждень. Це — український садочок, тож там української мови вчиться багато дітей. Мені дуже добре з ними працюється.

Порівнюючи всі пункти, в яких ти працювала або працюєш — де найкраще вести заняття, у чому їхня специфіка?

Є величезна різниця між роботою в школі чи садочку, де українська мова є частиною щоденних занять, та в popolудневих пунктах.

У міжсадкових і міжшкільних групах працювати набагато важче, попри те, що там менше дітей. Найбільша проблема полягає в тому, що діти пізно звільняються із занять у своїх школах, буває, що не мають часу заїхати додому, пообідати — і відразу мусять їхати, дехто навіть з інших кінців міста, на заняття з української. Вони нерідко змучені — навчання у них починається о 8-й ранку, закінчується о 19-й, вдома ще треба зробити домашні завдання, а наступного дня — знову йти до садочка або до школи. Це дуже складно, особливо для малюків.

Працювати з такими дітьми важко, оскільки, коли вони втомлені, то менше запам'ятовують. Однак батьки багато допомагають та займаються з дітьми вдома. Без цього було би важко.

Складність — це також вікові різниці серед дітей...

Так, у popolудневих пунктах вчить мало дітей, всі вони — найчастіше в одній групі. Звичайно, учень початкової школи та учень гімназії отримують різні матеріали, але в такій групі працювати важко. Хоча діти і вчать разом, насправді працювати доводиться з кожним окремо.

Найлегше працюється в українському садочку та у школах, де є українські класи або групи з українською мовою. Тут навчання є вигіднішим та більш ефективним, бо діти перебувають на місці, швидше вчать. Це простіше для всіх — вчителів, учнів і батьків.

Окрім того, групи в садочку чи школі є більш стабільними. У popolудневих групах є проблема — діти починають ходити, потім минає рік і вони нерідко виписуються з занять — бо не хочеться, бо в них інші заняття, бо батьки не можуть привозити. Тому ті групи такі малі.

Якими ти бачиш перспективи навчання української мови в Білостоці?

Я бачу перспективи, однак лише в таких пунктах, де діти вчать української мови в рамках своїх занять у школі. Потенціал є у «дев'ятці», можливо, також у православній школі.

Чого хочеш для себе як вчительки української мови?

Я хотіла би підвищити свою кваліфікацію, взяти участь у курсах для вчителів української мови. Нам, молодим вчителям, працювати особливо важко, бо ми мусимо також самостійно вчитися, як працювати в різних умовах. Часто у нас немає готових матеріалів, треба все робити самому.

Що ти хочеш передати дітям?

Напевне, мову, знання, нашу регіональну традицію. Я хочу, щоб діти знали, що вони — з Підляшшя, і що тут — багата українська культура. ■

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото авторки статті

Як кум з кумом,

адже о дописі Петра Трохановського:
«Лемківська творча осін так чудна, як і чудова»¹

З наголовком Кумового допису о «XXVI Лемківські творчі осени» згаджам ся в сто процентах, она и в моїх очах ест і чудна, и чудова.

Заклям го не прочытал, не знал ем чом минулорічна поетычна наша «Лемківська творча осін» заперла ся лем в єднім дни. Прецін такі ювілей, якому была присвячена, трафлят ся раз на сто років, адже по мойому «Лемківська творча осін» мала бы трывати довше як вшиткы дотля. Сподівал ем ся, же сьваткувати будеме хоцкі зо три дны, а не два як все остатньо, а така велика, ювілейна и сьвоточна зачала ся и скінчила номен омен 13 жовтня 2018 р. В дописі Кум доносят, же стало ся так: «зо взгляду на фонды, якы ся нам дурнуvато сховзли». Якыса причина того дурнуvатого зховзніння мусіла быти, бо фонды сами прецін ся не сховзли. Куме, може, то вина тых як сте сами написали: «нашых — назвийме — інакше думаючых», лем сте того не написали. Демко Трохановскій впрост зове іх Українцями и сугерує, же тоты нашы Лемкы, для ясности тіж назвийме іх інакше думаючыми, адже тоты не зо Стоваришыня «Руска Бурса» и не з лігницького Стоваришыня Лемків, не творят лемківскых організацій.²

Давніжше бесідували: «Puś Rusina na Rusina», а гнеска хыбал треба бесідувати о напушаню Лемка на Лемка. Хоц — ні, бо в дописі Демка чытаме: «Лемківскы представители (Демко Трохановскій

и Марта Ватраль — *ред.*) пояснили в парламенті, што посеред вельох добрых примірів підтримувания лемківской етнічної меншыны польском державом днес Русины в Польщы змагают ся м.ін. з перманентном українизаціом, на котру не все реагуют державны урядники ріжных шаблів.³ Адже ліпше буде бесідувати о напушаню Русина на Лемка, а помагати в тім мали бы ім польскы: «державны урядники ріжных шаблів», а фрази того не роблят.

Позвольте, же ся ишы зьвідам Вас о таке єдно, што нияк не можу зрозуміти, повічте мі чом то деякы твердят, же Лемко не може быти Лемком и Українцём? Повічте Гуралови, Сьльонзакови або дакому Кашубови, же він не Гураль, не Сьльонзак, не Кашуб а лем Поляк, цікавим што ся буде діяло. Я не одважыл бым ся зьвідати.

Куме, думам, же барже повинна боліти Вас не наша, адже «інакше думаючых», присутніст во Фльоринці, а не присутніст того як сами бесідуєте хто з України и Словації того дня: «прилетіл бы до Лемковины на крылах». Знам, якбы могли, прилетіли бы, якбы мали крыла. Жалую, же іх не было.

Куме, як чытае тот допис, а думам, же так, то юж знате, же не во вшиткым ся з Вами не згаджам. Не гнівам ся, же сте ня назвали інакше думаючым, бо справді барз часто думам інакше. Знате, нияк не можу зрозуміти чом ся тішите з того, же на сали того дня было так мало гнешніх фльоринчан. Помойомускром-

на делегация польской місцеvой влады не была: «нашом моральном побідом», а на опаки. Но штож, побесідувати си можеме, папір вшитко прийме. Колюм-бом не буду и Гамерики не одкрию, коли повім, же мене не тішыт того, што тішыт Вас. Навет, коли фактычні было бы так як пишете: «Ім (адже гнешнім жытелям Фльоринкы, Полякам — *ред.*) уж надост надоіли самы афішы інформуючы о події. І для нас то уж было сатисфакціом». Знате навет як так бы дійсно было, мене того би не сатисфакціонуvало, адже мам наступни довід на то, же фактычні інакше думам.

Пишете, же доповід пані д-р габ. Олены Душь-Файфер о Фльоринскі Республіці електризувала («Дакотрыма може дакус и сіпало, но але електрика в таких ситуаціях є тіж потрібна»). Правду бесідууючы, то жадной електрикы в ті доповіді не было. Так, кус сіпало, але лем товды як прелегентка минала ся з правдом. Раз коли бесідувала о выжшости нашой Республікы над Команецком (товды и Вы сте зареагували, Вами тіж сіпало?), а другі раз коли твердила, же в часах нашой Республікы Росії юж не было. Росія была товды Російском Советском Республіком («Rosją Radziecką або Rosją Sowiecką»), СССР покликано до жытя аж 30 грудня 1922 рока. Іншой ем думкы и што до оціны той части фльориньского Сьвата, по мойому пані доктор не лем, же ани не: «бесідувала дакус за долго (...)», ани тым більше «дакус за мудро як на того зобрания». Мене хыбаль Куме не мате за дурного, за першого ліпшого кыя, ани Поляків, якы пришли і того слухали, хыбаль тіж ні, то была місцева влада.

Правду повісти, то електрика справді была, то дакыма особами сіпала наша присутніст. Выразні пронды тоты чул ем юж на добри ден при зниманю пер-

шой фотографії, а другі раз при гостинні трапезі в Камянні.

Правда, признаю и потверждам, же и в мої оціні: «Тота горстка днешніх фльоринчан, што ся явила, была єднако захоплена (за довгы роки навчыл ем ся того спостерігати) тым, што сме презентували». Але од разу мушу ту жыцю дехтю додати до Вашого барз доброго самозадоволенія, бо наступний Ваш вывід ест стрілом в пліт. Адже виходит на то, же ишы вєце років потрібуєте вчыти ся того спостерігання. Початок Вашого дальшого выводу ишы ест правдом, бо фактычні: «Тото спостережыня односило ся тіж до наших — назвийме — інакше думаючых, якых, тіж горстка пришла ачый (не знам чом вставилисте ту того: ачый — *ред.*) на наше свято». Але великом юж Вашом хыбом ест вывід, же на наше лемківске Сьвато пришол ем: почути, якы політичны чуда-дива взглядом 100. річниці Республікы будете ту пропагувати. Куме, пришол ем для нашой лемківской поезиі и присутністїом оддати шану моїм дідам, котры в 1918 році во Фльоринці были. Был ем там лем за то и аж за то. Адже не пришивайте мі Вашой латкы и не міряйте ня своим мірком. ■

Марко ПОСТІВ-ЯРУГА

1. Хоц пропонуваны комісією пункты засіданя тыкали лем проблемів лемківской етнічної меншыны в Польщы, дальшы організації, менуючы ся лемківскыма, не были присутны на засіданю. Гладайте статю Демка Трохановского «Засіданя соймовой комісії в лемківскых справах» в: «Бесіда» з 8 грудня 2018 рока.

2. і 3. Тамже.

Як новівсяне подарували дзвіницю до Венеції

Церква для лемка є як друга хижа. Длятого не дивно, што церкву будувано там, де кожен лемко міг ей добрі видіти в селі. І так до гнеска можеме подивляти тоти церкви на горбках, горах, гардих полянах, переважні в середині села. При церквах є високи груби вікови дерева, переважні липи, які часто свідчат, што там скоріше стояла што найменше єдна церква. Деревяни церкви часто горіли, а і скоріше ся старіли як муровани, тому на тим місци і то нераз будувано нову церкву. О селах лемківских, де не било церкви, до гнеска лемки повідають різні історії, чом так ся стало. Але ціж треба признати, же мешканці сів, в яких не било церкви, билі барже Богобійні. То хіба виникат з натури людской, ім барже заператся дорогу до Бога, тим векша віра, а так справді било, коли часто лемки мусіли іти босо пару кілометрів до церкви в іншим селі.

Сами ікони в церквах іщи писано на тих старших і гнеска реставраторе, коли є ремонти в церквах, ся задумуют чи ліпше лішити тоти гнесньні чи відновити вікови. Так є між іншим в селі Берест, де відкрито стари ікони, так што, коли лемки з Береста приїжджають в село, то кажут, што то не є іх

іконостас, бо то є по правді іконостас іх предків.

Я почуваюся Новівсяном, хоц ем друге покоління, народжене на вигнаню та Новівсянином ем з\4, бо єден дідо бив зо Щавника.

Мої дідове все, коли пригадуvали Нововес, то оповідали о церкві в тим селі. І я тоти оповіданя знам лем з часів, коли церков юж згоріла 2 червця 1975 рока. Все медже Новівсянами било питання: чом зараз церков згоріла по візитації краківського латиньского єпископа. Чи бив то лем припадок. Ми, Новівсяне, знаме того до гнеска і думам, што ні-коли ся не дознаме. Знаме лем єдно: што коли поляк Юзек Слаби, котрий мешкав в Новівси з нашима перед вигнаням, пришов до польского священника просити, штоб костел новобудований в Новівси пригадуvав колишню церков, тот повів: W żadnym wypadku.

І гнеска, коли Новівсяне відвідають своє село, в векшости повідають, што не можут вийти до того костела, бо серце ім не дозволят. Тот костел є для них знаком, што на тій землі од 1947 рока мало нас не бити на все. І, на жаль, в Новівси так є.

Церков в Новівси біла збудувана під званям Рождества Божой Матері в 1795 році, а відновлена 1884 році. Але, коли

посмотриме на нижший документ — то виглядат, што новівсянска церков має свою довшу історію, котра вказує, што лемки — русини од все відчували звязок з землями давньої Київської Руси. Церков з Новівси творила єдну парохію з Лосім і разом парафіян било 1400, жидів 24, поляків 10. Тут, на жаль, не видно циганів, іх било не дуже, але вони билі як греко-католики та уважали себе як ціла лемківська спільнота. І тут пригадуvю слова цигана з Тиліча і лемка на заході — правда лем з оповідань. Коли цигане гралі на веселі нашим на заході і десі опівночи лемко ся запитав цигана: Я розумію, што наш вигналі, але чом вас. Той циган — музикант відповів: А як нам било жити без вас, пішлізме за вами, бо ми творили в селі єдно і ніхто так нас не шанувал як лемки.

Думам, же нам, лемкам, треба і гнеска похилити над тима циганами голову і задуму, бо вони вмирают — відходять і в серци мають Лемковину і наши церкви. Вони билі кус і не лем кус як лемки і члени греко-католицької церкви. Як мі повів циган в Лігниці, в нас в дома все билі дві Велії — єдна для нас діти за грегорянским календарем і друга, яку робили родиче для них лем рідну — свою за юлянским календарем.

А тепер хай промовлят документи.

«У Венеції, дочернім селі, приналежнім до Лукова, донедавна була старовинна деревляна церква, якої дзвіниця давнім звичаєм збудована разом одноцільно з храмом Божим. Церкву ту збудували 1654 року, в Новій Весі на галицькій Лемківщині, а перевезли з Нової Весі в 1774 році до Венеції на Закарпатті (тодішній Угорській Русі). Про це є старовинний напис на церкві». Про саме переставлення церкви згадано в тім написі так: «Созда ся сей храм року 1654 затщанієм превелебнаго отца Константина Тарасовича презбітера лукавского».

Закарпатські Лемки / Svoboda.- nr 52 z dn. 29 X 1938r. s. 2

Шематизм греко-католицького духовенства злучених єпархій Перемиської, Самбірської і Сяніцької за рік божий 1930, s. 120.

Історія все всператся на джерелах і думам, што тут не треба вєце писаних слів, в яких сут докази, што ми мудро, хоц, на жаль, не все перлі на всхід, але тот київський, а не московський. А нам Новівсянам лем треба тепер задумати як відвідати братів в Венеції і не той італіанской а українской. ■

Адам ВСВЮРКА

Історія

Проголошення Акту Злуки українських земель на Софійській площі в Києві. 22 січня 1919 р. Знято з дзвіниці Софійського собору.
Джерело: istpravda.com.ua

Сторіччя Соборності

22 січня 1919 р. в урочистій святковій атмосфері на Софійському майдані в Києві було проголошено Акт Злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки. Він засвідчив споконвічне прагнення українського народу до об'єднання в межах однієї національної держави. До його проголошення тодішні державні діячі провели ретельну підготовку, яка фактично розпочалась від утворень самих УНР та ЗУНР.

Про можливість входження західноукраїнських земель до складу Української Народної Республіки (УНР) вперше відкрито заговорили під час переговорів у Бересті у січні 1918 року. Саме тоді делегація УНР висловила за проведення плебісциту серед українського населення Галичини, Буковини, Закарпаття щодо їх об'єднання із «Великою Україною». Однак на той час реалізувати подібну ідею було неможливо. В Бересті УНР визнали самостійною державою і відповідно підписали з нею мир країни Четверного союзу, серед них була і Австро-Угорщина. У складі останньої перебували і західноукраїнські землі, які мріяла приєднати УНР.

Однак ситуація змінилася уже восени. В умовах розпаду Австро-Угорщини, українці отримали можливість реалізувати своє право на самовизначення. 1 листопада 1918 р. проголошено Західноукраїнську Народну Республіку (ЗУНР). Її лідери ініціювали переговори про об'єднання Наддніпрянської України з Наддністрянською. На зустріч із гетьманом Павлом Скоропадським у Київ вирушила галицька делегація. Гетьман обіцяв оперативно відреагувати на прохання галичан: надати ЗУНР зброю, продовольчу і фінансову допомогу, спрямувати в Галичину загін Січових стрільців Євгена Коновальця, який

мав допомогти галичанам у боротьбі з поляками. Утім, в цей час владу в Україні перебрала на себе Директорія і переговори про об'єднання продовжилися вже з її представниками.

Їх наслідком стало підписання 1 грудня 1918 р. у Фастові передвступного договору між УНР і ЗУНР про злуку обох республік в одну велику державу. А вже 3 січня 1919 р. Українська національна рада ЗУНР у Станіславові (нині — Івано-Франківськ) ратифікувала цей договір і прийняла ухвалу про наступне об'єднання двох частин України в одну державу.

Над умовами щодо об'єднання українських земель у складі однієї держави активно працювали державні діячі з обох сторін. Одним з тих, хто найбільше доклався до їх реалізації був міністр внутрішніх справ ЗУНР — Лонгин Цегельський. Саме 3 січня 1919 р. йому випала місія офіційно проголосити текст Акта Злуки спочатку у Станіславові, а вже згодом і у Києві. Про атмосферу дня 3 січня він пізніше напише: «Українська Національна Рада у повному складі. Настрій святочний. На порядку денному справа злуки Західноукраїнської Республіки з Українською Республікою у Соборну Україну. Піднявся я з двома аркушами паперу у руці: один — оригінал договору у Фастові, а другий — проект резолюції, яку я маю запропонувати Українській Національній Раді до ухвалення. Обидва документи укладені мною. Я сам, признаюся, в урочистому настрої, свідомий того, що відбувається великий, пам'ятний акт з історії українського народу, що оце за якихось десять хвилин народиться соборна Українська держава».

22 січня 1919 р. на Софійському майдані в Києві в урочистій атмосфері відбулося проголошення Акта Злуки УНР та ЗУНР в єдину незалежну державу.

У зачитаному на зборах «Універсалі соборності», зокрема, відзначалося: «Однині воедино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України — Західноукраїнська Народна Республіка (Галичина, Буковина, Угорська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України. Однині є єдина незалежна Українська Народна Республіка». Наступного дня Акт Злуки майже одностайно був ратифікований Трудовим конгресом України.

За законом «Про форму влади на Україні» від 28 січня 1919 р. голова Української національної ради ЗУНР Євген Петрушевич мав увійти до складу Директорії УНР. ЗУНР отримала нову назву Західна область Української Народної Республіки (далі — ЗОУНР). Їй гарантувалася територіальна автономія. Гербом ЗОУНР став тризуб замість лева. Державного секретаря закордонних справ ЗОУНР Лонгина Цегельського призначили першим заступником міністра закордонних справ УНР. Остаточо врегулювати всі питання, пов'язані зі створенням єдиної української держави, повинні були спільні Установчі збори. Утім, завершити цей процес завадила окупація українських земель.

Акт Злуки 22 січня 1919 року увінчав соборницькі прагнення українців обох частин України — Наддніпрянщини та Наддністрянщини — шонайменше з середини XIX століття. Після проголошення об'єднання УНР і ЗУНР питання єдності української нації в українській політичній думці вже не ставилося під сумнів. ■

Стаття підготовлена за матеріалами архівів та інтернет-ресурсів.

Олена ГУМЕНЮК

Уроки Листопадового чину у Львові

Перша світова війна наприкінці 1918 року підійшла до свого завершення. На руїнах царської Росії виникла, зокрема, Українська Народна Республіка (УНР). Натомість на руїнах Австро-Угорської імперії 1 листопада 1918 року внаслідок подій у Львові утворилася Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР), що була офіційно проголошена 13 листопада 1918 року. 22 січня 1919 року відбулося об'єднання (Злука) ЗУНР з УНР у формі Західної області УНР.

Цей перелік дат я навів для того, щоб нагадати і побачити, що ЗУНР була утворена як незалежна держава в той час, коли вже існувала незалежна українська держава УНР. Я не буду ставити риторичного запитання: чи було доцільним мати ще одну українську державу, але висловлю думку про відсутність взаємної довіри між Києвом і Львовом, бо навіть після Злуки ці відносини не були належними. Щоправда, свій вплив на це мав і Берестейський мирний договір від 9 січня 1918 року, учасницею якого була УНР. За ним Галичина, Буковина і Закарпатська Русь не увійшли до складу УНР. Річка Збруч і далі ділила українців на східних і західних, хоча УНР намагалася покінчити з азійським деспотизмом і стати європейською демократичною державою, як цього бажала і ЗУНР.

1 листопада командувач українськими військами у Львові сотник Українських січових стрільців (УСС) Дмитро Вітовський наказав: «Усі частини

УСС-ів мають переїхати до Львова. Бойові частини, що знаходяться у Чернівцях, мають виїхати зараз, не гаючи ні хвилини часу». Проте перший транспорт УСС вирушив із Чернівців лише вранці 2 листопада. Помилкою було не виїхати пасажирськими поїздами, бо спеціальний військовий транспорт блокували польські залізничники.

Основні бої чекали бійців УСС 4 листопада, коли була зроблена спроба повернути станцію Львів-Головний. Це був стратегічний об'єкт, оскільки через нього до поляків потрапляла основна допомога ззовні. УСС-івці воювали хоробро, проте виправити ситуацію уже було неможливо. 21 листопада 1918 року українські війська залишили Львів і перейшли до облоги Львова й подальшої боротьби за Галичину й Україну.

Причини негативних наслідків боротьби за Львів

Галицькі українці з самого початку I Світової війни пов'язували ідею вільної України з Центральними державами — Австро-Угорщиною і Німеччиною. Виходячи з цього, програвши цю війну, українці очікували програти і боротьбу за Україну. Ставати на стороні Антанти (Англії, Франції і Росії) було б актом самогубства, бо Росія не визнавала нічого українського. Крім того, однією з умов порозуміння членів Антанти була згода на приєднання Галичини до Росії.

Керманічі народу того часу вели подвійну гру: ухвалювали незалежну державу, а у Відні вдовольнялися виділенням Східної Галичини як окремої

адміністративної одиниці в складі Австрійської держави.

Не було також сильних особистостей, які зміogli належно поставити військову справу. З Начальною командою (аналог генерального штабу) дійшло до того, що протягом перших 9 днів вона опинялася по черзі у руках 3 людей.

Головна вина центральної військової влади в Галичині полягала в тому, що вона не зуміла змобілізувати необхідних сил. Серйозним промахом українського командування на самому початку бойових дій у Львові було невміле використання бойової сили УСС. Передусім не було вжито заходів, аби УСС прибули до Львова вже 1 листопада. Крім того, 6 листопада їх розподілили по окремих ділянках фронту, замість того, щоб використати як згуртовану ударну силу.

Ситуацію ускладнила відсутність допомоги з «Великої України». За Збручем взяло верх національне відчуження і розбіжність тимчасових інтересів. Коли Українська Народна Республіка (УНР) проголосила повну незалежність, гетьман Павло Скоропадський стояв на позиціях федеративних відносин з Росією, тому ідея злуки з Наддніпрянською Україною була не на часі. Січові стрільці (ні, це не УСС), основу яких складали галицькі українці, що були в російському полоні, стали основною військовою силою УНР у боротьбі з більшовиками та денікінцями, тому не змогли прийти на допомогу Львову. Симон Петлюра вважав боротьбу за Київ і утвердження української державності в Наддніпрянській Україні пріоритетними.

У той же час полякам суттєво допомогла корінна Польща. Як виявилось,

основну роль у боротьбі за Галичину відіграв корпус генерала Юзефа Галлера, сформований у Франції, що прибув до Львова і становив основну силу у подальшій боротьбі за Галичину.

Окрім цього, у збройній боротьбі у Львові протистояли два різні суспільні елементи — місто і село. Українські вояки походили переважно зі села, в місті почувалися невпевнено; вони добре воювали на фронтах, але до боротьби в місті підготовлені не були. Поляки як мішани мали в цій боротьбі суттєву перевагу.

Уроки Листопадової кампанії у Львові

Боротьба за державотворення Української національної держави на руїнах I Світової війни в 1918 році вийшла невдалою з двох причин. Це — відсутність національної єдності та належної збройної сили — армії.

Масова участь українців у I Світової війни сприяла значному зростанню національної свідомості, а отже — і бажанню мати незалежну державу. Проте багатовікове перебування українців у складі двох відмінних імперій — Австро-Угорщини і Росії — відбилося негативно на формуванні єдиної національної ментальності, на що вплинули рудименти від цих двох імперій: європейські з демократичними цінностями на заході; деспотичні, успадковані від Золотої орди — на сході.

Таким чином українцям треба засвоїти уроки подій столітньої давнини: єдність демократичних сил і сильна армія — понад усе! ■

Василь ШПАРИК

Франкові сліди в бойківському Надсянні

Іван Франко – визначна постать в історії національного відродження українців Галичини, всієї України, численні моменти біографії якої вписані також в історію Надсяння.

Звісно, найбільш відомі епізоди – це участь у виборах до австрійського парламенту (1895 та 1897 роки) від округу, який охоплював надсянські повіти – Перемиський, Мостиський та Добромильський. Раніше, у квітні 1894 року, І. Франко читав у Перемишлі доповіді, зокрема про Тараса Шевченка, відтак не один раз там з'являвся, щоб працювати з рукописами єпархіальної бібліотеки й зачитувати чергові доповіді та свої літературні твори (у травні 1903 року приїжджав разом із Михайлом Грушевським). Безсумнівно, літературним відгуком його перших відвідин міста став один із віршів збірки «Зів'яле листя» («Другий жмуток», 1895), який починається словами «В Перемишлі, де Сян пливе зелений, // Стояв на мості я в важкій задумі» та по суті є переспівом оповідання, почутого «над Сяном від народу», обрамленим заявами про душевно-любнві страждання ліричного героя. Деяких перемиських персонажів, зокрема пару «національних антиподів»: москвофіла Миколу Атоновича (до речі – свого вчителя в дрогобицькій гімназії) та «ветерана галицько-руського українофільства» Костя Горбала, як і перемиського єпископа Пелеша, Франко згадав у сатиричному вірші «Вандрівка русина з Бідом» (1893), коли «їхав русини понад Сян», де «здибав Биду», та й був змушений взяти її в «об'їзд» місцями, у яких відбувалися різні некорисні для українців справи.

Однак реальні Франкові сліди в Надсянні не обмежуються Перемишлем, але сягають дуже близько до сянових джерел, про що можемо прочитати хоча б у статті «Уваги про походження назви „бойки“» («Життя і слово», 1895), де Франко згадує, що йому «доводилось жити пару разів по кілька неділь в Дидьові». Можна сказати, що Франкове зацікавлення Бойківщиною мало чисто особистий характер, адже його рідне село Нагуєвичі розташоване в цьому ж регіоні. Натомість знайомство з його надсянською частиною було заслугою шкільного товариша (можливо, й родича) о. Івана Кузіва (1857–1918). Із 1885 року аж до своєї смерті прослужив у парафії у селі Дидьова, яке за кільканадцять кілометрів від Літовищ (Лютовиськ) розташовувалося прямо на березі Сяну.

Зі збережених клаптиків кореспонденції видно, що Франко не лише навідувався до о. Івана, але навіть пробував придбати в Дидьові у власність будинок для літнього відпочинку. Знайомство подружжя Франків із дидьовським парохом швидко запліднювало на народознавчому ґрунті. Спочатку в 1886 році Ольга Франко, «почасти на своїх власних спостереженнях, а по части на усних і писаних матеріалах, достарчених

▲ Іван Франко з дружиною Ольгою, 1886 рік.

о. Іваном Кузовим», написала статтю «Карпатські бойки і їх родинне життя» (надрукована у альманасі «Перший вінок», 1887). Відтак сам о. Кузів опублікував у львівській «Зорі» статтю «Життя-буття, звичай і обичаї гірського народу в Дидьові» (1889).

Коли в 1904 році Науковим товариством імені Шевченка у Львові й Товариством австрійської етнографії у Відні була організована наукова експедиція для антропологічно-етнографічного дослідження Бойківщини, Іван Франко, який брав у ній участь протягом 18 серпня – 5 вересня, повів товаришів – Федора Вовка й Зенона Кузеля – знайомою собі околицею. Вчені прибули зі Львова залізницею до Устриків-Долішніх, звідки дорогою через Бандрів подалися на 10 днів до села Мшанець, яке розташоване одразу за сучасним польсько-українським кордоном (по сусідству з Бистрим та Михнівцем – усі ці три села знаходяться над потоком Мшанець і його притоками). Мшанецьким парохом був історик та етнограф, член НТШ о. Михайло Зубрицький. Дослідники, як згодом писав Франко у статті-звіті «Етнографічна експедиція на Бойківщину», у домі цього «доброго знавця західної гірської Бойківщини [...] зустріли сердечний прийом, інтелігентну активну допомогу та сприяння». На думку Франка, «вибір Мшанця як першої робочої зупинки нашої експедиції був дуже щасливий, бо це село розташоване надзвичайно вигідно – як завдяки збереженню стародавніх рис у культурі та способі життя, так і, з другого боку, через його дуже жваві торговельні зв'язки з гуцулами на сході і лемками на заході (особливо завдяки торгівлі живими вівцями); воно утворює місток між тими двома етнографічними групами українського народу, що теж залишило свої сліди на місцевій культурі».

Тут сучасний етнограф, зокрема польський, може зробити зауваження, що поселення лемків по відношенню до Мшанця – «за горами, за лісами», але в той час питання лемківсько-бойківської межі не було ще детально вивчене, навіть вважалося, що до Лемківщини належить майже весь Ліський повіт. Такої думки був і Франко, який у вищезгаданій

статті про назву «бойки» писав, що «понад усім горішнім Сяном, від Сянока аж до Дидьови бачимо ненастанні повільні переходи й відтинки від лемків до бойків – і в одежі, і в способі будівництва хат, і в діалекті», а в дальшій частині статті-звіту висловив своє переконання, що поселення лемків «на схід тягнуться майже до містечка Лютовиська», а бойки заселяють лише «середню частину гір від Лютовиськ до Делятина».

У Мшанці дослідники зібрали велику колекцію бойківських предметів, які потрапили до фондів Музею австрійської етнографії. Завітали також до Літовищ «саме в дні великого ярмарку худоби (26 серпня), що внаслідок тривалої посухи і загрозливої нестачі паші та великого падіння цін на живу худобу проходив досить сумно. Тут ми закупили кілька запропонованих нам предметів, виготовлених у місцевому стилі, а також чимало своєрідних зразків намиста, виготовлених селянками; жінки продавали нам їх просто з ший». Черговим місцем праці була вже Дидьова. Хоч дещо завадила погана погода, там «теж зроблено вимірювання та фотографічні знімки, оглянено селянські хати і закуплено в сусідньому селі Локоті декілька музейних предметів». Через Локоть і Тернаву експедиція перейшла до містечка Борині, щоб продовжувати дослідження в центральній частині Бойківщини.

Експедиція мала науковий характер, але у творчій спадщині Франка записалася вона не лише цитованою вище статтею, яку з низкою ілюстрацій надрукував віденський журнал «Zeitschrift für österreichische Volkskunde» («Eine ethnologische Expedition in das Bojkenland», 1905). Враження від ярмарку в Літовищах письменник використав у другій редакції повісті «Воа constrictor» (вважається вершиною Франкової прози), над якою він почав працювати в 1905 році. Ось фрагменти з доданого тоді мистецького опису цієї події: «Наближалася Спасівська ярмарка в Лютовиськах. Уже від самої Турки всі дороги, всі гірські стежки роїлися то пішоходами, що чи то йшли на ярмарок голіруч, бажаючи щось купити, чи то гнали на продаж худобу, то верхівнями, головно жидами, факторами, барашівниками, сільськими арендарями та згінниками, що торгували худобою, арендували випаси та полонини. Ішли з далеких гір, аж від Скольного та Смержа, і з долів, аж із за Самбора, від Рудок, від Перемишля та Лежайська, з сього остатнього головно за вівцями або вовною.

На всіх бродях Сяну люди, воли, вівці: одні бридуть через ріку, звільна ступаючи з каменя на камінь, по коліна в воді, що б'ється і бризкає довкола голих ніг мов розтоплене скло; інші поять свій товар, мують волів від дорожньої пиляки. Ще інші попасують де-будь край дороги, держачи свою худобину на володах, або сидять самі на мураві, курять люльки, закусують, гуторять.

Уже над вечір у Лютовиськах панувала велика тіснота, а вночі довкола містечка майже від самої Чорної скрізь попри дороги запалали огнища; там ночували під голим небом тисячі ярмаркових зі своєю худобою, бо в містечку не було для них ані стаєн, ані заїздів.

Другого дня Лютовиська представляли незвичайний вид. Мов повінь, що напливає з усіх боків, так від самого ранку заливали, затісняли, затоплювали череди, ряди, полки волів, корів, овець усі шляхи, вулиці, площі і навіть подвір'я домів у містечку. Коли в церкві почалася відправа, вже ціле містечко було повне худоби так, що пройти вулицею або площею було майже неможливо; на дорогу, яка звичайно вимагала десятих мінут часу, тепер треба було цілої години часу і незвичайної праці та обережності, щоб протиснутися поміж густо збитими волами, уникнути їх ратиць та рогів. Зате по хребтах та карках волів можна-б було вигідно і швидко прошпаціруватися вдовж і впоперек Лютовиськ від кінця до кінця. Рик худоби, гойкані погоничів, бляєне овець, гармідер торгів'я клекаті в повітрі і гули далека мов кипятюк у величезній казані».

Повість вийшла друком у 1907 році у Львові, а рік пізніше її автор знов з'явився над горішнім Сяном. Як пише Ярослав Тирик, який написав путівник «Дорогами і стежками Івана Франка», разом із сім'єю приїхав він на новозбудовану залізничну станцію в Соколиках, а звідти кінсьми дістався до Беньової, де зупинився на кількадекний відпочинок.

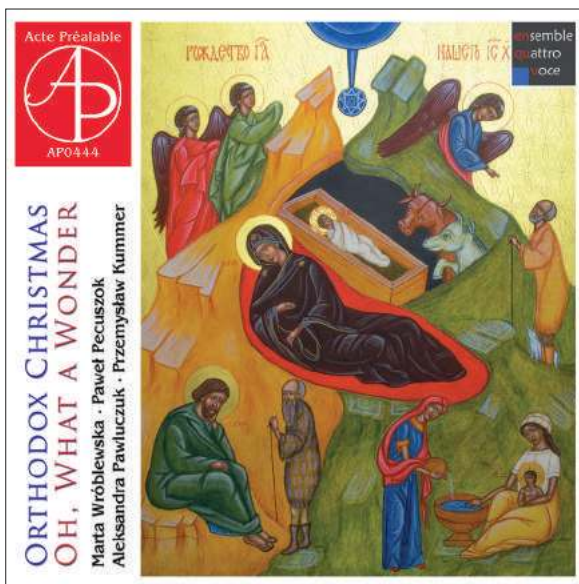
Отже, Надсянська Бойківщина – країна Франкових слідів. ■

Юрій ГАВРИЛЮК
Фото з архіву автора

◀ Жіночий і чоловічий одяг надсянських бойків із села Дидьова. Ілюстрації до статті Івана Франка «Етнографічна експедиція на Бойківщину».

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

«Що то за предиво»: святкова платівка Ensemble QuattroVoces

У грудні побачила світ платівка «Orthodox Christmas — Oh, What a Wonder!» вокального квартету Ensemble QuattroVoces з Білостока.

До неї увійшли різдвяні піснеспіви українських композиторів та українські колядки в класичній обробці. Такий альбом — це ідея лемка Павла Пецушка, лікаря та співака, який уже черговий раз заохотив друзів-співаків з білостоцького квартету записати збірку творів з українського репертуару.

Платівку можна умовно поділити на дві частини. У першій почуємо

різдвяні тропарі, кондаки та ірмоси Степана Дегтярьова, Дмитра Бортнянського та Артема Веделя. Церковні піснеспіви українських композиторів 18-19 століть квартет записав церковнослов'янською мовою. Павло Пецушок пояснює: «Ми вирішили, що, з огляду на регіон, у якому ми живемо, краще буде співати не українською, а саме церковнослов'янською. Думаю, це гарне рішення, тому що на Підляшші співіснують різні культури, і ми вважаємо, що таке виконання буде більш універсальним».

Друга частина платівки — це українські колядки і щедрівки в обробці вітчизняних композиторів. Учасники квартету — люди різних культур та віросповідань (католицького, греко-католицького та православного) — співають українською мовою зnanі колядки, у тому числі широко відомі опрацювання Кирила Стеченка «Бог ся рождає», «Дивная новина», «По всьому світу», «Нова радість стала», а також — щедрівки, у тому числі два варіанти відомого на весь світ «Щедрика» Миколи Леонтовича. На платівці записані й опрацювання інших українських класичних та сучасних композиторів: Андрія Гнатишина, Володимира Якимця, Віктора Грицишина, Олександра Кошиця; увагу слухача привертають також прекрасна «Різдвяна колискова» Олександра Тарасенка та менш відомі колядки і щедрівки. Серед записаних творів опинився й український ва-

ріант «Тихої ночі» австрійського композитора Франца Грубера. Загалом білостоцькі співаки записали 31 твір, у тому числі — 20 українських колядок і щедрівок у класичному виконанні.

На своїй платівці Ensemble QuattroVoces пропонує слухачам камерне виконання різдвяного репертуару. Таких записів українських колядок на Підляшші, та і взагалі в Польщі, майже немає. Є видання різдвяних творів у народній манері (наприклад, у виконанні дитячого фольклорного колективу «Ранок» з Більська-Підляського). Українські колядки записували й фольк-гурти (наприклад, «Горпина» або «Еней»). Святковий репертуар зацікавив навіть підляських виконавців білоруських та українських пісень у стилі диско-поло (приміром, гурт «Примаки»). Проте, бракує класичного виконання українських колядок.

Платівка Ensemble QuattroVoces заповнює певну прогалину на музичному ринку — саме через це вона важлива для українського середовища у Польщі. Видання цінне і цікаве ще й тим, що здійснили його переважно не українці. Завдяки цьому платівка та її репертуар стають популярними поза українським середовищем.

Слід підкреслити, що учасники Ensemble QuattroVoces дуже добре впоралися з українською мовою. Це важливо, зокрема на Підляшші, де поширюються неточні виконання українських колядок, які часто представляють як так звані «східнослов'янські», «білоруські», «православні». Виконавці, що не знають української мови, перероблюють або просто калічать слова, у результаті чого виходять своєрідні «мовні мон-

стри». Велика заслуга Павла Пецушка — це те, що він переконав своїх друзів заспівати українською, а учасників Ensemble QuattroVoces — те, що вони так добре вивчили українську мову.

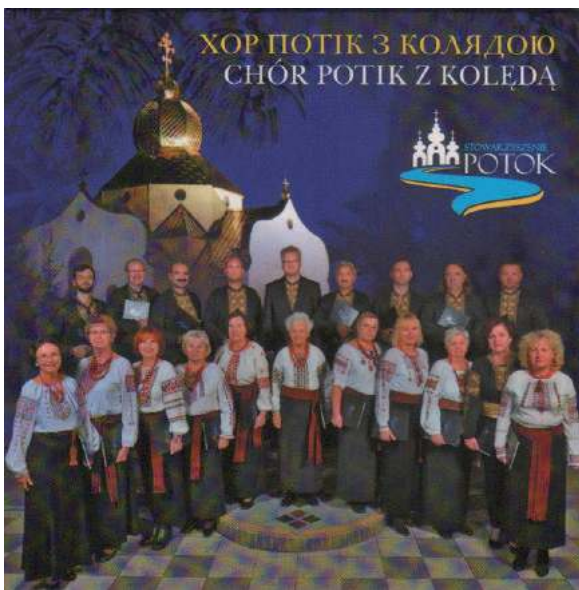
Платівку доповнює книжечка з текстом професора Володимира Волосюка, викладача кафедри православної практичної теології Християнської богословської академії у Варшаві. Цей текст спрямований до тих слухачів, які захочуть не лише познайомитися з прекрасним репертуаром, але й довідатися більше про традицію різдвяного церковного та народного співу. У книжечці можна прочитати і про авторів запису — визнаних професійних білостоцьких співаків з Ensemble QuattroVoces. Це Марта Врублевська (сопрано), Павло Пецушок (тенор), Олександра Павлючук (меццо-сопрано) та Пшемислав Куммер (бас-баритон).

Платівку видає музичне видавництво «Acte Préalable» з Варшави, яке погодилося рекламувати запис у багатьох країнах світу. Звідси — й англійська назва диску: «Orthodox Christmas — Oh, What a Wonder!».

Зараз квартет поширює різдвяні піснеспіви та українські колядки і щедрівки на концертах у Білостоці. Варто підкреслити, що один із них у православної парафії Воскресіння Господнього відвідало понад двісті слухачів. Наступні концерти колядок у виконанні співаків Ensemble QuattroVoces заплановані у новому 2019 році.

Зацікавлені платівкою можуть звертатися безпосередньо до Павла Пецушка (тел. 509-698-874, e-mail pecuszek@o2.pl).

Людмила ЛАБОВИЧ

Хор «Потік» і його колядки

У травні минулого року хор «Потік» відзначав 10-ліття свого існування. З цієї нагоди нинішній диригент Петро Баран та хористи вирішили записати диск з колядками, які колектив має у своєму репертуарі. «Потік» діє при греко-католицькій парафії у Кошаліні. Коли десять років тому хор починав працювати, у ньому співали практично самі українці, нині переважають поляки.

Досі з хором працювали троє диригентів: Борис Кисилівський, Радослав Вількевич та Петро Баран. Ідея запису компакт-диску належить Петрові Барану, однак над підготовкою репертуару працював також попередній диригент Радослав Вількевич. На диск — 13 колядок, у тому числі 2 польською мовою. До речі, компакт-диск з колядками П. Баран записав також із молоддю з Мендзибожа та пара-

фіяльним хором греко-католицької парафії у Білому Борі.

— Ця платівка — ювілейна, але вона є також своєрідним підсумком діяльності хору. Як на аматорський колектив, його рівень — високий. Хористи наполегливо працюють, насамперед поляки, які хочуть співати українською. Для них наша музика цікава, вони захоплюються гармонією співу, а для мене це — новий досвід. Коли ми беремо нові твори, для людей польського походження немає великих проблем із тим, щоби вивчити текст, адже роки співу у хорі дають про себе знати. Зрозуміло, тексти пісень треба написати латинкою, — каже П. Баран.

Перші репетиції хору відбувалися у прицерковній світлиці, пізніше — у домі ОУП, а потім повернулися до світлиці. В репертуарі хору є як світська, так і церковна музика, у тому числі — колядки, з якими хор найближчим часом даватиме концерти. Сьогодні в колективі є 14 постійних учасників і 16-17 непостійних хористів.

Ванда Аугустовська — полька за національністю, вона співає в хорі чотири роки.

— Мені дуже подобається співати українські пісні, до того ж у хорі панує родинна атмосфера, тому я люблю туди приходити. Насамперед мені подобається велика мелодійність українських пісень, — каже Ванда Аугустовська. Вона зізнається: спочатку було важко, оскільки вона не розмовляє українською, однак пісні, які співає хор — настільки мелодійні, що запам'ятовуються швидко.

Полькою за національністю є також Ельжбета Пасек. Вона займається співом ще з середньої школи — була учас-

ницею ансамблю пісні та танцю «Балтик», а зараз співає у вчительському хорі та хорі з Цевліна, що неподалік від Кошаліна. Українські пісні захоплюють її насамперед гармонійністю. Тим не менше, на перших заняттях вона була налякана, бо також не знала української мови.

— Незважаючи на те, що мій батько — професор російської філології, після перших репетицій мені здавалося, що я не впораюся саме через незнання мови, адже російська та українська — зовсім різні. І це попри те, що досвід співу у мене великий. Однак потроху я таки засвоювала тексти. Цьому теж сприяла родинна атмосфера, яка панує в хорі, тому я співатиму доти, доки зможу, оскільки ця музика мене захоплює, — каже Е. Пасек.

Нині в хорі українці — це чоловіки, які тут в меншості. Мирослав Сидор співає у колективі шість років. Він долучився до хору одночасно з Радославом Вількевичем — професійним диригентом.

— Саме тоді з групи, яка не знала нот і хорового співу, ми помаленьку стали справжнім хором. Під час роботи з Радославом Вількевичем хор суботу розвинувся. Після його відходу з нами почав працювати Петро Баран, з яким хор «Тисячоліття» записав компакт-диск. І саме П. Баран спонукав нас до того, аби записати диск із колядками — певно, якби не він, ми б цього не зробили, оскільки більшість із нас сумнівалася, чи вдасться такого досягти. І вдалося. Як на мене, нам немає чого соромитися, оскільки це дуже гарний запис, який приємно слухати, — каже Мирослав Сидор.

Він навчався співу в музичній школі, а потім співав у хорах «Тисячоліття» та «Журавлі», тому завжди виношував ідею, аби саме в Кошаліні заснувати

схожий хор. Цього зробити не вдалося, однак завдяки ентузіазму людей, які відгукнулися на заклик товариства «Потік», започаткованого роком раніше, виник однойменний хор.

Тереса Качоровська співає в хорі з самого початку, а за національністю є полькою.

— Альти і сопрано співає 10 жінок, і всі ми польки. Мені тут дуже подобається — українські пісні пречудові, я дуже люблю їх співати. Хору також щастить із диригентами — зараз нами керує Петро Баран, завдяки якому ми видали компакт-диск із колядками, — каже Тереса Качоровська.

Полькою є також Барбара Гіль, яка в хорі співає вже шість років.

— Мене запросила товаришка, оскільки у колективі бракувало альтів. А я й сама співаю у вчительському хорі, тож погодилася прийти подивитися. Так само, як і мої подруги, я спочатку боялася, однак українська музика мене настільки захопила, що я вирішила залишитися. Найважче мені буває через незнання української мови, дотепер трапляються помилки, однак українці нас швидко виправляють. Мені найбільше подобається класична музика — Гендель, Моцарт чи Вівальді, і саме такі твори хор «Потік» має можливість співати разом із іншими хорами під час органного фестивалю, який проходить у Кошаліні. Це дає мені неймовірну радість, оскільки ми постійно розвиваємося, — каже захоплена Барбара Гіль.

Під кінець року Кошалінський відділ ОУП отримав з Маршалківського уряду дофінансування — 5 тис. зл., за які хор «Потік» закупив нові строї. Отож учасники колективу запрошують всіх любителів хорового співу долучитися до хору «Потік».

Анна ВІННИЦЬКА

Відійшли...

15 грудня 2018 р. після довготривалої недуги відійшла у вічність членкиня нашої громади

бл. п. Софія Війтів (уроджена Сенько)

народжена в селі Балниця Ліського повіту
Сестрі Марії Лаврівській, дітям і внукам
слова щирого співчуття висловлюють
Управа і члени гуртка ОУП в Тшеб'ятові
Вічна їй пам'ять

Кентшинська ланка ОУП
висловлює співчуття родині та близьким
з приводу смерті

+ Андрія Щуцького

довголітнього голови
сроковського гуртка ОУП.
Вічна Йому пам'ять!

Передчасно, на 58 році життя, відійшов у вічність
голова сроковської ланки ОУП
попередніх скликань,
член ради Ольштинського відділу ОУП
бл. п. Андрій Щуцький

Висловлюємо співчуття і єднаємося у жалю
й скорботі зі згорьованою
матір'ю, сестрами, синами, усією родиною
і близькими Покійного.

Хай нерідна мазурська земля буде Йому пухом.

Управа й Рада Ольштинського відділу ОУП

Звернення Андрій Батрух завершує писати книжку про історію села Ракова біля Тирави-Волоської і звертається до колишніх мешканців Ракови, Пашови та інших з проханням про старі фотографії з цих сіл, які можна було би надрукувати у в книжці. Скани фотографій можна вислати на адресу: jezdna@gmx.de або у разі питань чи труднощів просимо дзвонити на номер +48 519 049 023.

Стефанія Терепенко, голова гуртка ОУП у Валчі

Український альманах 2019

TYRSA Sp. z o.o., Warszawa
Nr 95 1160 2202 0000 0000 3170 4029
чи поштовим переказом, з позначенням,
скільки примірників замовляється.

Ціна 1 примірника **35,00 зл.**
(разом з висилкою).
Замовлення просимо
надсилати на адресу
ТОВ «Тирса»:
TYRSA Sp. z o.o.
ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa
e-mail: tyrsa@hot.pl
тел. +48 |22| 679 95 47
або вплачуючи рівновартість кількості замовлених примірників на банківський рахунок:

ЗАКЛИК

Управа гуртка ОУП в Тшеб'ятові та місцева громада звертаються з проханням про фінансову допомогу для ремонту нашої домівки.

14 грудня 2018 р. внаслідок пожежі згоріла стеля поміж підвалом та поверхом. Вогонь знищив усі приміщення у підвалі та частину актового залу на поверсі.

Це — наш малий острів українства, місце зустрічей. Тут ми плекаємо нашу мову, культуру, підтримуємо традиції і звичаї. У такий спосіб ми зберігаємо і водночас заявляємо про нашу ідентичність.

Хочемо нагадати, що домівка у Тшеб'ятові — це одна з небагатьох будівель, яка є власністю української громади у Польщі.

Просимо всіх небайдужих про добровільні внески на банківський рахунок, зазначений нижче. Будемо вдячні за Вашу підтримку.

Банківський рахунок:

Związek Ukraińców w Polsce Oddział Szczecin
ul. Mickiewicza 45

Nr konta: 30 1140 2004 0000 3802 7831 6390

z dopiskiem:

Odbudowa świetlicy w TRZEBIATOWIE

Передплата «Нашого слова»

ЄВРОПА + УКРАЇНА

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
280,00 зл.	560,00 зл.
63,00 фунтів 70,00 євро	125,00 фунтів 140,00 євро
АВІАПОШТА	
330,00 зл.	660,00 зл.
73,00 фунтів 83,00 євро	145,00 фунти 165,00 євро

АВСТРАЛІЯ, НОВА ЗЕЛАНДІЯ

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
280,00 зл.	560,00 зл.
80,00 дол. США	160,00 дол. США
АВІАПОШТА	
330,00 зл.	660,00 зл.
95,00 дол. США	190,00 дол. США

КАНАДА

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
280,00 зл.	560,00 зл.
110,00 дол. КАНАД.	220,00 дол. КАНАД.
АВІАПОШТА	
330,00 зл.	660,00 зл.
125,00 дол. КАНАД.	250,00 дол. КАНАД.

США, ПІВДЕННА АМЕРИКА

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
280,00 зл.	560,00 зл.
80,00 дол. США	160,00 дол. США
АВІАПОШТА	
330,00 зл.	660,00 зл.
95,00 дол. США	190,00 дол. США

ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	3,70 зл. + поштові оплати	78,00 зл.	156,00 зл.	312,00 зл.
3 примірники і більше	3,70 зл. без поштових оплат	48,10 зл.	96,20 зл.	192,40 зл.
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	3,70 зл. + поштові оплати	87,00 зл.	174,00 зл.	348,00 зл.
10 примірників і більше	3,70 зл. без поштових оплат	48,10 зл.	96,20 зл.	192,40 зл.

Наше Слово

Adres: Redakcja „Nasze Slovo”, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Igor Szczerba.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, sekretarz – Igor Szczerba, zastępca redaktora
naczelnego – Paweł Łoza (Warszawa), redaktorzy – Kateryna Semchuk (Warszawa), Anna Winnicka
(Koszalin), redaktor stylistyczny – Olga Rusina, Ludmyla Goncharuk, redaktor techniczny – Olga
Michaluk, prenumerata, reklama – Lesia Korostatewycz.

Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielsk Podlaski), Anastazja
Krawczuk (Warszawa), Anastasija Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań), Olesia
Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławskie), Ludmyla Łabowicz (Białystok), Oksana
Kulczewycz (Legnica), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl),
Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Mikołaj Pipka (Przemyśl), Olena
Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,
E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,
Internet: http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotoskład: Redakcja „Nasze Slovo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2850 egz.

Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

Związek Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w pozostałej walucie:
47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo
ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami
tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u,
w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie
www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl
lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00
lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

